

Eiropas lopbarības ražotāju rokasgrāmata (*EFMC*)

Kopienas labas prakses pamatnostādnes
produktīvajiem dzīvniekiem paredzēto
lopbarības maisījumu un premiksu
rūpnieciskajiem ražotājiem Eiropas Savienībā

1.1. versija

2009. gada novembris

SATURA RĀDĪTĀJS

0. IEVADS	4
1. PIEMĒROŠANAS JOMA UN DEFINĪCIJAS	8
1.1. Piemērošanas joma	8
1.2. Juridiski saistošās definīcijas.....	8
1.3. Citas definīcijas.....	10
2. LOPBARĪBAS DROŠUMA PĀRVALDĪBAS SISTĒMA	13
2.1. Vispārīgās prasības	13
2.1.1. Riska analīze un <i>HACCP</i> (skatīt I pielikumu par <i>HACCP</i> principu piemērošanu).....	13
2.1.2. Uzņēmuma vadības pienākumi.....	13
2.1.3. Lopbarības drošuma pārvaldības struktūra.....	13
2.1.4. Apmācība.....	14
2.1.5. Saziņa ar citiem lopbarības un pārtikas aprites ķēdes dalībniekiem	14
2.2. Izsekojamība, uzskaitē un produktu atsaukšana	15
2.2.1. Vispārīgās prasības	15
2.2.2. Produkta izsekojamības dokumentācija	15
2.2.3. Prasības par dokumentāciju	15
2.2.4. Ienākošās lopbarības avoti.....	16
2.2.5. Gala produktu specifikācijas	16
2.2.6. Uzskaitē	16
2.2.7. Kontroles plāns	17
2.2.8. Iekšējās revīzijas.....	17
2.2.9. Prasībām neatbilstoša lopbarība un produkta atsaukšana.....	17
2.2.10. Sūdzību procedūra attiecībā uz nekaitīgumu.....	18
2.3. Lopbarības nekaitīguma kontroles laboratorija	18
2.3.1. Pārbaude, paraugu ņemšana un testēšana	18
3. LABA HIGIĒNAS PRAKSE	20
3.1. Vispārīgās prasības	20
3.2. Piesārņotāju un pārneses kontrole	20
3.2.1. Pārnese.....	20
3.2.2. Nevēlamas vielas un produkti/bioloģiskais apdraudējums/ negatīvais saraksts.....	20

Eiropas lopbarības ražotāju rokasgrāmata (*EFMC*)
Kopienas labas prakses pamatnostādnes produktīvajiem dzīvniekiem paredzēto lopbarības
maisījumu un premiksu rūpnieciskajiem ražotājiem Eiropas Savienībā. 1.1. versija –
2009. gada novembris

3.3. Piedevas	21
3.4. Ražotnes plānojums un apkope/personiskā higiēna	21
3.4.1. Glabāšanas un ražošanas telpas un ražošanas iekārtas	21
3.4.2. Plānveida tehniskā apkope	23
3.4.3. Personiskā higiēna	24
3.5. Ienākošās lopbarības pirkšana, piegāde un pieņemšana	24
3.5.1. Pirkšana	24
3.5.2. Lopbarības sastāvdaļu, piedevu un premiksu specifikācijas	24
3.5.3. Ienākošās lopbarības piegāde, pieņemšana un glabāšana.....	25
3.6. Lopbarības maisījumu un premiksu ražošanas process, glabāšana un piegāde	25
3.6.1. Ražošana.....	25
3.6.2. Gatavās lopbarības glabāšana.....	28
3.7. Transports un piegāde	29
3.8. Produkta izsekojamības dokumentācija	30
3.8.1. Ienākošā lopbarība.....	30
3.8.2. Gatavā lopbarība.....	31
3.8.3. Piegāde	31
4. NORMATĪVIE DOKUMENTI.....	32
4.1. ES tiesību akti par pārtiku un lopbarību (saraksts nav izsmelošs)	32
4.2. Starptautiskie standarti	32
I pielikums. Norādījumi par HACCP principu piemērošanu	
II pielikums. Īpašas prasības ārstnieciskajai barībai	
III pielikums. Norādījumi par konkrētu EFMC sadaļu īstenošanu	
IV pielikums. Valstu izstrādātās labas prakses rokasgrāmatas	
V pielikums. Organizācijas, kas pārstāv Eiropas lopbarības nozares	

---

0. IEVADS

Rūpnieciski ražoto lopbarības maisījumu nozare ir svarīgs posms dzīvnieku izcelsmes pārtikas produktu ražošanas ķēdē. Nekaitīgas lopbarības un pārtikas produktu ražošana pirmkārt ir labas ražošanas prakses ievērošana katrā lopbarības un pārtikas aprites posmā no primārās ražošanas līdz galīgajai apstrādei. Tāpēc katra lopbarības un pārtikas aprītē iesaistītā dalībnieka pienākums ir ievērot labu praksi, lai nodrošinātu ražoto produktu nekaitīgumu.

Līdztekus ES tiesību aktiem par dzīvnieku barību, kuru galvenais mērķis ir nodrošināt pārtikas nekaitīgumu, arī ES lopbarības maisījumu ražotāji ir izstrādājuši sistēmas lopbarības nekaitīguma nodrošināšanai, nosakot vairākas prasības drošas dzīvnieku barības un pārtikas standartu pienācīgai īstenošanai un vajadzības gadījumā izveidojot paši savus standartus. Šīs lopbarības nekaitīguma nodrošināšanas sistēmas ir izstrādātas vai nu individuāli, vai kolektīvi valsts līmenī. Kopš 1998. gada Eiropas Lopbarības maisījumu ražotāju federācija (*FEFAC*) ir gatavojusi norādījumus lopbarības maisījumu un premiksu ražošanas labas prakses rokasgrāmatu izstrādei valstīs un kopīga tehniska pamata rašanai lopbarības nekaitīguma nodrošināšanas sistēmām.

Regulā (EK) Nr. 183/2005 par higiēnu ir atzīts labas higiēnas prakses pozitīvais ieguldījums ES lopbarības nekaitīguma tiesiskā regulējuma mērķu sasniegšanai un izteikts ierosinājums lopbarības ražotājiem kopā ar ieinteresētajām pusēm izstrādāt valstu vai Kopienas līmeņa labas prakses rokasgrāmatas.

FEFAC norādījumi ir pielāgoti tā, lai tie atbilstu regulai par lopbarības higiēnu, un pārsaukti par Eiropas lopbarības ražotāju rokasgrāmatu (*EFMC*). *EFMC* galvenais mērķis ir nodrošināt produktīvajiem dzīvniekiem paredzētās barības un cilvēku patēriņam paredzētās šo dzīvnieku izcelsmes pārtikas nekaitīgumu, ievērojot labu ražošanas praksi produktīvajiem dzīvniekiem paredzēto barības maisījumu pirkšanā, apstrādē, glabāšanā, pārstrādē un izplatīšanā saskaņā ar Kodeksa dokumentu par labu praksi dzīvnieku ēdināšanā un ES pārtikas aprites tiesību aktu vispārīgajiem principiem (Regula (EK) Nr. 178/2002), jo īpaši 17. pantu. Metodiskie norādījumi¹ par pārtikas aprites tiesību aktu vispārīgo principu ievērošanu, ko 2004. gada 20. decembra sanāksmē apstiprinājusi Pārtikas aprites un dzīvnieku veselības pastāvīgā komiteja, uzskatāmi par būtisku dokumentu, kas jāievēro tirgus dalībniekiem, nodrošinot atbilstību pārtikas aprites tiesību aktu vispārīgajiem principiem.

Sākot no 2002. gada, *FEFAC* ir organizējusi gadskārtējās sanāksmes kopā ar citiem aprites ķēdes partneriem, kas uzskaitīti Rokasgrāmatas V pielikumā. Šo sanāksmju mērķis bija iesaistīt mūsu aprites ķēdes partnerus *EFMC* tapšanas agrīnā stadijā un arī apspriest labas prakses rokasgrāmatu izstrādāšanu lopbarības aprites ķēdē kopumā. Oficiāla apspriešana, kurā tika iesaistītas arī ES patērētāji, mazumtirgotāji un mūsdienīgie restorāni, tika uzsākta 2004. gada jūlijā, lai veiktu priekšdarbus *EFMC* galīgā projekta pieņemšanai *FEFAC* padomē. Šīs oficiālās apspriešanas rezultātu izskatīja ieinteresēto pušu seminārā 2004. gada 20. oktobrī. Piezīmēs galvenā uzmanība bija pievērsta noteikumiem par lopbarības sastāvdaļu ieguves avotiem – noteikumiem, kuri šajā rokasgrāmatā vairs nav minēti. *EFMC* projekta gala variants saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 183/2005 22. pantu tika nosūtīts ES Komisijai un tad papildus grozīts, lai ņemtu vērā Pārtikas aprites un dzīvnieku veselības pastāvīgās komitejas piezīmes un lūgumus. Pārtikas aprites un dzīvnieku veselības pastāvīgā komiteja to vēlreiz izvērtēja 2007. gada 29. janvārī. Nosaukumu "Eiropas lopbarības ražotāju rokasgrāmata

---

¹ Dokuments ir pieejams, izmantojot šo saiti
http://ec.europa.eu/food/food/foodlaw/quidance/quidance_rev_7_en.pdf

---

(*EFMC*) – Kopienas labas prakses pamatnostādnes produktīvajiem dzīvniekiem paredzēto lopbarības maisījumu un premiksu rūpnieciskajiem ražotājiem Eiropas Savienībā" un atsauci uz *EFMC* "Oficiālā Vēstneša" C sērijas 64. numurā (17. lappuse) publicēja 2007. gada 20. martā.

Eiropas Lopbarības maisījumu ražotāju federācijā tika izveidota īpaša komiteja, tā sauktā *EFMC* komiteja, ar mērķi regulāri – vismaz reizi gadā – pārskatīt Eiropas lopbarības ražotāju rokasgrāmatu, lai ņemtu vērā izmaiņas tehnoloģijā, zinātnē, normatīvajos un tiesību aktos un vajadzības gadījumā, apspriežoties ar citām ieinteresētajām pusēm, veiktu vajadzīgos grozījumus. Rokasgrāmatas projekta aktualizētās versijas tiks iesniegtas ES Komisijai izvērtēšanai.

Lai nodrošinātu to, ka valstīs izstrādāto labas prakses rokasgrāmatu daudzveidība nerada nevēlamus šķēršļus tirdzniecībai Eiropas Savienībā, viens no šīs rokasgrāmatas mērķiem ir sniegt praktisku informāciju valstīs izstrādāto nekaitīgo lopbarības maisījumu un premiksu ražošanas labās prakses rokasgrāmatu salīdzināšanai, lai atvieglotu šo labās prakses rokasgrāmatu savstarpējo atzīšanu valsts iestāžu, valstu rokasgrāmatu veidotāju un lopbarības un pārtikas aprītē iesaistīto pušu vidū. *EFMC* var izmantot arī kā atsauces dokumentu lopbarības nekaitīguma nodrošināšanas sistēmas izstrādei. Šajā gadījumā par sertifikācijas noteikumu izstrādi ir atbildīgi valstīs pieņemto sertifikācijas shēmu autori, un šīm shēmām jāpamatojas uz EN 45011.

Ārstnieciskā barība ir īpašs lopbarības maisījuma veids, ko bieži ražo tajā pašā ražotnē, kur ražo parastos lopbarības maisījumus. Tāpēc tās ražošanā, glabāšanā un piegādē jāievēro ES tiesību aktu prasības par lopbarības higiēnu, kas noteiktas Regulā (EK) Nr. 183/2005. Tieši tāpēc visi *EFMC* noteikumi, kas attiecas uz parastajiem lopbarības maisījumiem, attiecas arī dzīvnieku ārstniecisko barību. Turklāt uz dzīvnieku ārstniecisko barību attiecas īpašs ES tiesību akts, t. i., Direktīva 90/167/EEK, kurā ir noteikta papildu prakse higiēnas un drošības jomā. Ņemot vērā atšķirības minētās direktīvas ieviešanā valstu līmenī, tika izlemts šīs papildu prasības iekļaut atsevišķā pielikumā (II pielikums). Tomēr jebkurai valsts līmeņa labai praksei, kas izstrādāta saskaņā ar Direktīvas 90/167/EEK 4. punkta d) apakšpunktu, var būt priekšroka, salīdzinot ar šajā rokasgrāmatā izklāstīto labo praksi.

Eiropas lopbarības ražotāju rokasgrāmatā ir aplūkoti tikai ar drošību saistītie jautājumi, t. i., lopbarības nekaitīgums cilvēku un dzīvnieku veselības garantēšanai. Jebkurā prakses kodeksā, ko piemēro lopbarības maisījumu un premiksu ražotāji, jābūt aplūkoti šādiem būtiski svarīgiem kritērijiem, kas saistīti ar lopbarības nekaitīgumu:

- produktu veids – premiksi, lopbarības maisījumi;
- veiktās darbības:

o lopbarības sastāvdaļu, premiksu un barības piedevu ieguves avoti,
o premiksu un lopbarības maisījumu ražošana, pārvadāšana un izplatīšana;

- riska analīzē, kuras pamatā ir *HACCP* un kurā aplūkoti ar ķīmiskiem, fiziskiem un mikrobioloģiskajiem faktoriem saistītais apdraudējums;
- pilnīga izsekojamības sistēma, tostarp sīki aprakstīta dokumentācijas procedūra;
- sīki izstrādāts paraugu ņemšanas plāns, tostarp vienotas paraugu ņemšanas metodes un paraugu glabāšana;
- sūdzību iesniegšanas un partiju atsaukšanas procedūra;

➤ procedūras tiek izklāstītas rakstiski, un to ieviešanu kontrolē pats uzņēmums un neatkarīgas struktūras.

EIROPAS LOPBARĪBAS MAISĪJUMU RAŽOTĀJU RIOKASGRĀMATA (*EFMC*)

**KOPIENAS LABAS PRAKSES
PAMATNOSTĀDNES PRODUKTĪVAJIEM
DZĪVNIEKIEM PAREDZĒTO
LOPBARĪBAS MAISĪJUMU UN
PREMIKSU RŪPNIECISKAJIEM
RAŽOTĀJIEM EIROPAS SAVIENĪBĀ**

1.1. versija

2009. gada novembris

---

1. PIEMĒROŠANAS JOMA UN DEFINĪCIJAS

1.1. Piemērošanas joma

Šī Eiropas lopbarības maisījumu ražotāju rokasgrāmata (turpmāk – „Rokasgrāmata”) attiecas uz produktīvajiem dzīvniekiem paredzētajiem premiksiem un lopbarības maisījumiem. Lai Rokasgrāmatu būtu vieglāk lasīt un lietot, visi noteikumi, kas attiecas uz lopbarības maisījumiem, tiek attiecināti arī uz ārstniecisko barību, ja vien nav noteikts citādi Rokasgrāmatas II pielikumā. Rokasgrāmata aptver visas darbības, kuras minētas Regulas (EK) Nr. 183/2005 5. panta 2. punktā un par kurām ir atbildīgs lopbarības maisījuma un/vai premiksa ražotājs – no lopbarības maisījuma un premiksu ražošanas, apstrādes un glabāšanas līdz pārstrādei un piegādei. Rokasgrāmata neattiecas uz ārstnieciskajai barībai paredzēto premiksu ražošanu. Kaut arī Rokasgrāmata galvenokārt paredzēta lopbarības maisījumu rūpnieciskajiem ražotājiem, to var piemērot arī lauku saimniecībās esošie lopbarības maisījumu ražotāji, kas izmanto Regulas (EK) Nr. 183/2005 5. panta 2. punktā minētos premiksus un/vai lopbarības piedevas.

1.2. Juridiski saistošās definīcijas

Partija ir tāda ražošanas vienība, kas saražota vienā un tajā pašā uzņēmumā, izmantojot vienotus ražošanas parametrus – vai vairākas šādas [secīgi saražotas] vienības, ja tās uzglabā kopā, – un ko iespējams identificēt izņemšanai no apgrozības, atkārtotai apstrādei vai iznīcināšanai, ja testi uzrāda, ka to nepieciešams darīt (Regula (EK) Nr. 1774/2002).

Lopbarības maisījums ir vismaz divu barības sastāvdaļu sajaukums, kurā ietilpst vai neietilpst barības piedevas un kurš paredzēts dzīvnieku barošanai kompleksās barības vai papildbarības veidā (Regula (EK) Nr. 767/2009).

Kompleksā lopbarība ir barības maisījums, kura sastāvs ir pietiekams dienas devas nodrošināšanai (Regula (EK) Nr. 767/2009).

Papildbarība ir barības maisījums, kurā ir augsts dažu vielu saturs, bet kurš sava sastāva dēļ ir pietiekams dienas devas nodrošināšanai tikai kopā ar citu barību (Regula (EK) Nr. 767/2009).

Barība (jeb lopbarība) ir jebkura pārstrādāta, daļēji pārstrādāta vai nepārstrādāta viela vai produkts, tostarp piedevas, ko paredzēts izbarot dzīvniekiem (Regula (EK) Nr. 178/2002).

Lopbarības piedevas ir vielas, mikroorganismi vai preparāti, kas nav barības sastāvdaļas un premiksi un kas paredzēti pievienošanai lopbarībai vai ūdenim, lai jo īpaši veiktu vienu vai vairākas no šīm funkcijām (Regula (EK) Nr. 1831/2003):

- a) labvēlīgi ietekmētu lopbarības īpašības,
- b) labvēlīgi ietekmētu dzīvnieku izcelsmes produktu īpašības,
- c) labvēlīgi ietekmētu dekoratīvo zivju un putnu krāsu,
- d) apmierinātu dzīvnieku ēdināšanas vajadzības,
- e) nodrošinātu to, ka dzīvnieku produkcija rada labvēlīga ietekme uz vidi,
- f) labvēlīgi ietekmētu dzīvnieku audzēšanu, ražību vai labturību, jo īpaši ietekmējot kuņģa-zarnu trakta floru vai lopbarības sagremojamību, vai
- g) radītu kokcidiostatisku vai histomonostatisku iedarbību.

Lopbarības higiēna ir pasākumi un nosacījumi, kas nepieciešami, lai kontrolētu bīstamību un nodrošinātu barības piemērotību dzīvnieku patēriņam, ņemot vērā tās paredzēto lietojumu (Regula (EK) Nr. 183/2005).

Lopbarības sastāvdaļas ir dažādi augu vai dzīvnieku izcelsmes produkti, kas ir to dabiskajā stāvoklī, svaigi vai konservēti, un produkti, kuri iegūti to rūpnieciskā pārstrādē, kā arī organiskas vai neorganiskas vielas, kas satur vai nesatur piedevas, ja šie produkti ir paredzēti izmantošanai dzīvnieku barošanā vai nu tiešā veidā, vai arī pēc pārstrādes, lopbarības maisījumu pagatavošanā vai kā piemaisījumu nesēji (Direktīva 96/25/EK).

Pārtika ir jebkura apstrādāta, daļēji apstrādāta vai neapstrādāta viela vai produkts, kas paredzēts lietošanai uzturā vai ko saprātīgi paredzamos apstākļos cilvēki varētu lietot uzturā (Regula (EK) Nr. 178/2002).

Bīstamība ir bioloģisks, ķīmisks vai fizisks aģents pārtikā vai barībā vai tāds pārtikas vai barības stāvoklis, kas spēj izraisīt negatīvu ietekmi uz veselību (Regula (EK) Nr. 178/2002).

Ārstnieciskā (lop)barība ir jebkurš viena vai vairāku veterināro zāļu un viena vai vairāku barības veidu maisījums, kurš ir sagatavots tirgošanai un kuru paredzēts izbarot dzīvniekiem bez turpmākās apstrādes saistībā ar tā ārstnieciskajām vai profilaktiskajām īpašībām (Direktīva 2001/82/EK).

Premiksi ir lopbarības piedevu maisījumi vai vienas vai vairāku lopbarības piedevu maisījumi ar barības sastāvdaļām vai ūdeni, kurus izmanto kā nesējvielas un kuri nav paredzēti tiešai izbarošanai dzīvniekiem (Regula (EK) Nr. 1831/2003).

Risks ir bīstamības rezultātā radušās negatīvas ietekmes uz veselību varbūtība un minētās ietekmes nopietnība (Regula (EK) Nr. 178/2002).

Riska analīze ir process, ko veido trīs savstarpēji saistītas daļas: riska novērtējums, riska pārvaldība un ziņošana par risku (Regula (EK) Nr. 178/2002).

Riska novērtējums ir zinātniski pamatots process, ko veido četri posmi: bīstamības identificēšana, bīstamības raksturojums, iedarbības novērtējums un riska raksturojums (Regula (EK) Nr. 178/2002).

Riska pārvaldība ir no riska novērtējuma atšķirīgs process, kurā izsver politikas alternatīvas, apspriežoties ar ieinteresētajām personām, ņemot vērā riska novērtējumu un citus tiesiskus faktorus un vajadzības gadījumā izraugoties atbilstīgus profilakses un kontroles pasākumus (Regula (EK) Nr. 178/2002).

Izsekojamība ir spēja visos ražošanas, pārstrādes un izplatīšanas posmos izsekot un atrast jebkuru pārtiku, barību, produktīvo dzīvnieku vai vielu, ko paredzēts vai ko varētu pievienot pārtikai vai barībai (Regula (EK) Nr. 178/2002).

Nevēlamas vielas ir jebkura viela vai produkts, izņemot slimības izraisītājus, kas atrodas lopbarībai paredzētajā produktā un/vai uz tā un kas var apdraudēt dzīvnieku vai cilvēku veselību vai vidi vai kas var nelabvēlīgi ietekmēt lopkopību (Direktīva 2002/32/EK).

Zāļu izdalīšanās periods ir nepieciešamais laikposms no pēdējās reizes, kad veterinārās zāles tikušas piemērotas dzīvniekiem parastos lietošanas apstākļos, līdz produktu ieguvei no šādiem

---

dzīvniekiem, lai nodrošinātu to, ka šādu produktu sastāvā nav atlikumu tādos daudzumos, kas pārsniedz maksimāli pieļaujamo līmeni, kurš noteikts, piemērojot Regulu (EEK) Nr. 470/2009 (Direktīva 2001/82/EK).

1.3. Citas definīcijas

Pārnese ir jebkuras pārnestās vielas vai produkta daudzums no vienas produktu partijas nākamajā tai sekojošajā partijā konkrētā ražotnes vietā, piemēram, barības maisītājā vai sastāvdaļu manuālās iepildes zonā.

Kontrole ir procesu un produktu pārraudzība un vērtēšana saistībā ar politiku, mērķiem un produktam izvirzītajām prasībām un rezultātu paziņošana.

Piesārņošanās/savstarpējā piesārņošanās ir ražošanas, paraugu ņemšanas, iesaiņošanas vai pārsaiņošanas, glabāšanas vai pārvadāšanas laikā notikusi ķīmisku vai mikrobioloģisku piemaisījumu vai svešķermeņu nevēlama iekļūšana ienākošajā vai gatavajā lopbarībā.

Kontroles pasākums ir jebkura darbība vai pasākums, kuru var izmantot, lai nepieļautu vai novērstu pārtikas/lopbarības nekaitīguma apdraudējumu vai to samazinātu līdz pieņemamam līmenim.

Korektīva rīcība ir rīcība ar mērķi likvidēt konstatētas neatbilstības vai citas nevēlamas situācijas cēloni.

Kritiskais kontroles punkts (KKP) ir posms, kurā var veikt kontroli un kas ir būtisks, lai nepieļautu vai novērstu lopbarības/pārtikas nekaitīguma apdraudējumu vai to samazinātu līdz pieņemamam līmenim.

Kritiskā robeža ir kritērijs, kas nodala to, kas ir pieļaujams, no tā, kas nav pieļaujams.

Lopbarības nekaitīguma nodrošināšana ir drošuma pārvaldības sistēmas elements, kura mērķis ir nodrošināt pārliecību, ka tiks ievērotas prasības par lopbarības nekaitīgumu.

Lopbarības drošuma pārvaldība ir koordinētas darbības organizācijas virzīšanai un kontrolēšanai, lai nodrošinātu lopbarības nekaitīgumu.

Gatavā lopbarība ir vispārīgs termins, ar kuru apzīmē ražošanas cikla beigās iegūtus produktus, t. i., lopbarības maisījumus vai premiksus, kas gatavi piegādei klientiem. Šo terminu paplašināti var attiecināt arī uz premiksiem, ko lopbarības maisījumu ražotājs ražo savām vajadzībām.

Attīrīšana nozīmē, ka noteiktu konkrētas lopbarības vai lopbarības sastāvdaļas, piemēram, samaltu graudu, daudzumu laiž caur sistēmu, lai lopbarību attīrītu no iepriekšējās partijas atliekām.

HACCP (bīstamības analīze un kritisko kontrolpunktu noteikšana) ir sistēma, ko izmanto lopbarības nekaitīgumam būtisku bīstamības noteikšanai, izvērtēšanai un kontrolei.

Bīstamības analīze ir process, kurā tiek vākta un izvērtēta informācija par apdraudējumiem un to rašanās nosacījumiem, lai izlemtu, kuri no šiem apdraudējumiem un nosacījumiem ir nozīmīgi lopbarības nekaitīgumam un tāpēc iekļaujami HACCP plānā.

Bīstamības noteikšana ir tādu bioloģisku, ķīmisku un fizisku faktoru noteikšana, tostarp ražošanas procesā, kas spēj radīt nelabvēlīgu ietekmi uz veselību un var atrasties konkrētā lopbarībā.

Ienākošā lopbarība ir vispārīgs termins, ar ko apzīmē ražošanas aprites sākuma stadijā piegādātās izejvielas, t. i., lopbarības sastāvdaļas, lopbarības piedevas, pārstrādes palīgvielas, premiksus.

Rūpnieciskā ražošana/ražošana ir visas darbības saistībā ar sastāvdaļu saņemšanu un premiksu un lopbarības maisījumu ražošanu, iesaiņošanu, pārsaiņošanu, marķēšanu, atkārtotu marķēšanu, kontroli, izlaidi, glabāšanu un izplatīšanu, kā arī attiecīgās pārbaudes.

Dokumentācija ir dokuments, kurā norādīti sasniegtie rezultāti vai dokumentētas veiktās darbības.

Ražošanā atkārtoti laižams produkts ir lopbarības maisījumi vai premiksi, kas rodas vai nu ražošanas procesā, vai pēc tā un ir piemēroti pārstrādei. Ražošanā atkārtoti laižamiem produktiem ir dažāda izcelsme, un atkarībā no tās produktiem ir savas raksturīgās īpašības. Ražošanā atkārtoti laižamie produkti ir šādi:

- a) krājumi, kuriem beidzies derīguma termiņš,
- b) lopbarība, kas neatbilst prasībām, t. i., tā sāk radīt problēmas, produktam ir slikta faktūra, produkts bojājas ražotnē un lauku saimniecībā, radušās kļūdas pasūtījumā vai pasūtītājs ir neapmierināts,
- c) attiecīgā gadījumā – frakcijas, kas atsijātas pārstrādes laikā uzņēmumā vai arī vietās, kur tiek iepildīta beztaras granulēta lopbarība ar piejaukumu,
- d) attīrīšanai izmantotais materiāls un atlikumi, kas iegūti, tūrot ražotni un pārslēdzoties no viena produkta ražošanas uz cita produkta ražošanu,
- e) bojāti maisi un izbiris produkts.

Jānošķir ražošanā atkārtoti laižamie iekšējie produkti (t. i., produkti, kas nav bijuši ārpus ražošanas vietas) no ārējiem produktiem, kas nosūtīti atpakaļ uz ražotni.

Ražošanas vieta ir rūpnīcas/ēkas, kas atrodas vienās un tajās pašās telpās un vienas un tās pašas direkcijas kontrolē, kā arī ir iesaistītas viena un tā paša nepārtrauktā procesa dažādos posmos.

Piegādātājs ir organizācija vai persona, kas nodrošina ar produktu.

Validācija ir apstiprinājuma sniegšana, nodrošinot ar objektīviem pierādījumiem par to, ka ir izpildītas prasības attiecībā uz konkrētu paredzēto lietošanas veidu.

Atkritumi ir jebkura viela vai priekšmets, kurš atbilst Atkritumu pamatdirektīvas 1. pielikumā noteiktajām kategorijām un kuru turētājs izbrāķē, ir paredzējis izbrāķēt vai kurš jāizbrāķē. Lopbarības sastāvdaļas, kas radušās pārtikas un dzīvnieku ražošanas procesā, un nekaitīgus atpakaļnosūtītos produktus, kuri atbilst ES tiesību aktiem par lopbarības nekaitīgumu, neuzskata par atkritumiem.

Zāļu izdalīšanās perioda lopbarība ir lopbarība, ar ko dzīvniekus ēdina, ievērojot veterināro zāļu izdalīšanās periodu. Terminu "zāļu izdalīšanās perioda lopbarība" paplašinātā nozīmē

---

attiecina arī uz lopbarību, ar ko dzīvniekus ēdina laikā, kad ir aizliegta kokcidiostatu un histomonostatu lietošana.

Rakstiski dokumenti ir dokumenti, kurus var aizstāt ar elektronisku, foto vai citu datu apstrādes sistēmu radītiem dokumentiem, ja dati tiek atbilstīgi glabāti paredzamo glabāšanas laiku (arhivēti) un ir viegli pieejami lasāmā veidā.

---

2. LOPBARĪBAS DROŠUMA PĀRVALDĪBAS SISTĒMA

2.1. *Vispārīgās prasības*

- *EFMC* mērķis ir nodrošināt to, lai tiktu ievēroti lopbarības nekaitīguma standarti, kas atspoguļo lopbarības maisījumu un premiksu nozīmi pārtikas produktu aprīvē un no līgumiem un tiesībām izrietošo pienākumu izpildē.
- Nepieciešams izveidot, dokumentēt, ieviest un ievērot lopbarības drošuma pārvaldības sistēmu. Šī sistēma jāpielāgo likumā paredzēto normu izmaiņām un cita veida izmaiņām attiecībā uz prasībām par lopbarības nekaitīgumu.
- Lopbarības drošuma pārvaldības sistēmas struktūrā jāiekļauj politika, prasības un dokumentētas procedūras, kas atspoguļo labāko praksi.
- Jāveic oficiāls riska novērtējums, lai noteiktu un kontrolētu apdraudējumus, kas varētu nelabvēlīgi ietekmēt piegādātās lopbarības drošumu. Riska novērtējums jāveic saskaņā ar *HACCP* principiem.
- Lopbarības drošuma pārvaldības sistēmai jānodrošina tas, lai visas darbības, kas ietekmē drošumu, tiktu konsekventi definētas, ieviestas un ievērotas. Nosakot lopbarības drošuma pārvaldības sistēmu, jāizmanto ISO standarti vai citi ar tiem salīdzināmi standarti.

2.1.1. Riska analīze un *HACCP* (skatīt I pielikumu par *HACCP* principu piemērošanu)

2.1.2. Uzņēmuma vadības pienākumi

- Uzņēmuma vadībai (no augstākās vadības līdz operatīvās vadības līmenim) jāiesaistās lopbarības drošuma pārvaldības sistēmas ieviešanā un šis process jādokumentē.
- Vadības uzdevumi ir šādi:
  - o definēt, kas tiks ietverts lopbarības drošuma pārvaldības sistēmā, nosakot sistēmas aptvertos produktus/produktu kategorijas un ražošanas vietas un garantējot ar drošību saistīto mērķu noteikšanu;
  - o nodrošināt, ka prasības par lopbarības nekaitīgumu ir iekļautas uzņēmējdarbības mērķos;
  - o ik pēc noteikta laika, kas nepārsniedz 12 mēnešus, un lielu vai ievērojumu izmaiņu gadījumā, kas skar ražotni vai produktus, pārskatīt lopbarības drošuma pārvaldības sistēmu, lai nodrošinātu tās piemērotību un efektivitāti (izmaiņas un uzlabojumus).

2.1.3. Lopbarības drošuma pārvaldības struktūra

- Jāizveido organizatoriskā shēma, un tai vienmēr jābūt aktualizētai. Shēmā jānorāda attiecīgā personāla pienākumi lopbarības drošuma jomā.
- Jādokumentē ar lopbarības drošumu saistīto uzdevumu izpildē iesaistītā personāla pilnvaras. Vienam vadītājam, kam uzticēts atbildēt par lopbarības drošumu, jāpiešķir attiecīgās pilnvaras šā uzdevuma izpildei.
  - o Visiem iesaistītajiem darbiniekiem jābūt attiecīgi pieredzējušiem, apmācītiem un kvalificētiem.

-
- o Lopbarības drošuma pārvaldībai paredzētajiem resursiem jāatbilst piegādāto lopbarības maisījumu un premiksu veidam un daudzumam un attiecīgajiem apdraudējumiem.
  - o Saziņas nodrošināšanai visi darbinieki regulāri jāinformē par jautājumiem, kas var ietekmēt lopbarības drošumu.

2.1.4. Apmācība

- Vadībai jānodrošina, lai visi darbinieki būtu atbilstīgi apmācīti praktiski veikt uzdevumus, kurus tiem var nākties izpildīt, un informēti par jautājumiem, kas var ietekmēt lopbarības drošumu. Vajadzīgais zināšanu un prasmju līmenis jāuztur, nodrošinot pastāvīgu apmācību.
- Apmācībai jāattiecas ne vien uz konkrētu pienākumu veikšanu, bet arī labu ražošanas un/vai piegādes praksi kopumā un personiskās higiēnas nozīmi. Attiecīgā gadījumā tajā jāietver šādi jautājumi:
  - o šīs rokasgrāmatas, tās pielikumu un uzņēmumā ieviesto procedūru izpratne;
  - o izpratne par ražotni;
  - o aprīkojuma precizitāte un lietošana;
  - o precīzas uzskaites un dokumentācijas nodrošināšana;
  - o ar KKP saistītā *HACCP* plāna īstenošana, tostarp pārraudzība, uzskaitē, ziņošana un attiecīga rīcība, kas sīki izklāstīta plānā un uzņēmuma procedūrās;
  - o ienākošās un apstrādē nonākošās lopbarības nozīme un īpašie piesardzības pasākumi, kas jāievēro tās lietošanā, kā arī bīstamība, ko rada pieļautās kļūdas;
  - o drošības pasākumi, kas jāievēro, rīkojoties ar piedevām atbilstīgi ražotāja norādījumiem;
  - o nozīme, kas piešķirama potenciāli bīstamām vielām, un īpašās prasības, ražojot lopbarību no sastāvdaļām, kurās ir šādas vielas, un
  - o nozīme, kas piešķirama pareizai iekraušanai.
- Apmācību nepieciešams dokumentēt.

2.1.5. Saziņa ar citiem lopbarības un pārtikas aprites ķēdes dalībniekiem

- Saziņa starp dažādiem lopbarības un pārtikas aprites ķēdes dalībniekiem ir būtisks līdzeklis, lai vislabāk nodrošinātu lopbarības un pārtikas nekaitīgumu.
- Tāpēc šīs rokasgrāmatas lietotājiem jābūt arī pārliecinātiem par to, ka informācija, kas nepieciešama viņu ražoto lopbarības maisījumu un premiksu nekaitīguma nodrošināšanai, nonāk līdz piegādātājiem un klientiem, kuri šo informāciju atzīst par svarīgu.
- Lopbarības maisījumu un premiksu ražotājiem jānodrošina, lai jebkāda veida lopbarības nekaitīguma apdraudējums tiktu ne vien noteikts, novērtēts un kontrolēts, bet arī informācija par to būtu pieejama visā pārtikas aprites ķēdē, tā lai varētu novērst kaitējumu dzīvnieku un cilvēku veselībai.

2.2. Izsekojamība, uzskaitē un produktu atsaukšana

2.2.1. Vispārīgās prasības

- Jāizveido dokumentācijas sistēma, lai nodrošinātu izsekojamību, kas dod iespēju noteikt i) lopbarības ražotnē ienākošās lopbarības piegādātājus un starpniekus un ii) tos, kuriem šī ienākošā lopbarība, kas pārstrādāta gatavā lopbarības [maisījumā], ir piegādāta.
- Izsekojamības sistēmai būtu arī jārada iespēja ar kvalitātes kontroles datu un partiju dokumentācijas palīdzību, sākot no galaprodukta, nonākt līdz lopbarībā izmantotajām sastāvdaļām un to piegādātājiem.
- Ja ir noteikts faktiskais vai potenciālais risks veselībai, gatavajai lopbarībai būtu jāizseko līdz abos pārtikas aprites ķēdes virzienos.

2.2.2. Produkta izsekojamības dokumentācija

Ražotājam jānodrošina

- visu piegādātāju/starpnieku nosaukumi un adreses, kā arī ienākošās lopbarības avoti, tostarp iepirkto lopbarības piedevu partiju numuri;
- piegādātāju atļaujas vai reģistrācijas numurs saskaņā ar ES tiesību aktiem;
- lopbarības maisījumu ražotājiem – premiksu ražotāja vai starpnieka nosaukums un adrese, norādot arī partiju numurus;
- gatavās lopbarības veids un daudzums un tās ražošanas datums. Dokumentācijā jānorāda tas, ka ikviena partija ir ražota, ievērojot konkrēto formulu, un ir ievērotas īpašās procedūras drošības prasību izpildei un pārneses nepieļaušanai;
- attiecīgā gadījumā – kā sauc klientu, kuram partija ir nosūtīta, un šā klienta adrese.

2.2.3. Prasības par dokumentāciju

- Šīs rokasgrāmatas lietotājam jāizstrādā un jāievieš pašam savs darba procedūru kopums, kurā ietvertas šīs rokasgrāmatas prasības.
- Procedūras var ietilpt lopbarības drošuma pārvaldības sistēmā, kas ir valstī, nozarē vai uzņēmumā pieņemtās drošuma pārvaldības shēmas daļa.
- Šajā rokasgrāmatā prasītajām procedūrām jābūt
  - o dokumentētām;
  - o pārbaudītām un apstiprinātām;
  - o viegli pieejamām un saprotamām;
  - o pārskatītām, lai ņemtu vērā nozīmīgas izmaiņas;
  - o datētām un apstiprinātām ar pilnvarotās personas parakstu.
- Lopbarības drošuma pārvaldības sistēmas dokumentācijā jāiekļauj *EFMC* prasītās dokumentācijas procedūras un uzskaites dati.

2.2.4. Ienākošās lopbarības avoti

2.2.4.1. Nolūks

Ienākošajai lopbarībai

- jābūt izsekojamai;
- jāatbilst attiecīgajām standartu specifikācijām, kas noteiktas ienākošajai lopbarībai (skatīt 3. sadaļas 5.2. punktu), un
- jābūt pārbaudītai, lai konstatētu nevēlamu vielu klātbūtni un cita veida apdraudējumus saskaņā ar kontroles plānu, kas izstrādāts, pamatojoties uz *HACCP* izpēti.

2.2.4.2. Piegādātāju vērtēšana

Ienākošās lopbarības piegāde jāveic piegādātājiem,

- kuri apstiprināti vai reģistrēti saskaņā ar attiecīgajiem tiesību aktiem (Lopbarības higiēnas regula, Dzīvnieku blakusproduktu regula) un
- kurus pirms ienākošās lopbarības piegādes novērtējis pircējs vai kuri ir iekļāvušies lopbarības nekaitīguma nodrošināšanas sistēmā, ko saskaņā ar EN 45011 ir sertificējusi trešā puse un atzinis pircējs. Šīm nekaitīguma nodrošināšanas sistēmām jāpamatojas uz attiecīgajām nozaru labas prakses rokasgrāmatām, kas izstrādātas saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 183/2005 22. pantu, ja tādas ir pieejamas.

2.2.5. Galprodukta specifikācijas

- Papildus rakstītajām specifikācijām, kas pieejamas pircējiem par katru gatavo lopbarības maisījumu, pirms ražošanas sākšanas jābūt izstrādātai sīkai produkta specifikācijai, kas paredzēta iekšējai lietošanai. Rakstītajā specifikācijā, kas paredzēta pircējam, jāiekļauj vismaz o precīzs gatavās lopbarības identifikators (nosaukums) un o jebkurš ar to saistīts apdraudējums vai lietošanas ierobežojums.

2.2.6. Uzskaitē

- Visi *EFMC* prasītie dokumenti jāglabā minimālo glabāšanas laiku, ko nosaka saskaņā ar attiecīgajiem tiesību aktiem un/vai valsts noteikumiem.
- Glabāšanas apstākļiem jābūt tādiem, kas nepieļauj to, ka dokumenti kļūst grūti salasāmi vai bojājas.
- Uzskaites dokumenti jāšķiro un jāiegrāmato, lai informācija būtu pilnīga, pārskatāma un salasāma.

2.2.7. Kontroles plāns

- Jāizstrādā un jāievieš plāns ienākošās lopbarības, gatavās lopbarības un starpproduktu kontrolei.
- Kontroles plānam, kas pamatojas uz kritiskajiem kontroles punktiem, jānodrošina,
  - o lai gatavā lopbarība atbilstu specifikācijām, kuras noteicis ražotājs un kuras izriet no attiecīgajiem tiesību aktiem;
  - o lai tiktu pārbaudīts attiecīgo piedevu veids, saturs un viendabīgs sadalījums gatavajā lopbarībā. Procesa svarīgākajās stadijās jāparedz bieža viendabīguma testu veikšana (skatīt III pielikuma C) daļu);
  - o lai tādu vielu un produktu nejauša klātbūtne, uz kuriem attiecas lietošanas ierobežojumi, būtu pēc iespējas zemāka (minimālā saprātīgi sasniedzamā līmeņa (*ALARA*) princips);
  - o lai tiktu dokumentēts gatavās lopbarības bakterioloģiskais statuss, analītiskās sastāvdaļas un nevēlamas sastāvdaļas, kas ir tās saturā.
- Lopbarības drošuma kontroles plānā jānosaka
  - o kritiskajos kontroles punktos veiktās pārbaudes un paraugu ņemšanas procedūras, kā arī tas, cik bieži tiek pārbaudīta ienākošā lopbarība un ražošanas process;
  - o lietojamās analīzes metodes un to izmantošanas biežums;
  - o rīcība, kādai jābūt prasību neievērošanas gadījumā;
  - o ražošanā un lopbarības drošuma kontrolē iesaistītā personāla pienākumi.
- Kontroles plānam
  - o jātiek efektīvi īstenotam;
  - o tajā jādokumentē attiecīgo kontrolpasākumu (tostarp paraugu ņemšanas) rezultāti, kam jāglabājas pie ražotāja un kas vajadzīgi ienākošās un gatavās lopbarības izsekojamībai;
  - o jādokumentē katras saražotās partijas ražošanas gaita;
  - o jānosaka pienākumu jomas gadījumos, kad tiek saņemta sūdzība.

2.2.8. Iekšējās revīzijas

- Jābūt dokumentētai procedūrai, kurā prasīta revīzijas programmas veikšana, lai pārbaudītu, vai iekšējās sistēmas darbojas pareizi un ir efektīvas.
- Iekšējām revīzijām jāparāda, vai ir ievērotas šīs rokasgrāmatas prasības, *HACCP* sistēma, revidētā uzņēmuma oficiālās procedūras un tiesību akti, kas attiecas uz lopbarības maisījumu un premiksu nekaitīgumu.
- Visu attiecīgo darbību revīzija jāveic vismaz reizi gadā.
- Iekšējā revīzija jāveic kvalificētiem darbiniekiem; par tās rezultātiem attiecīgi jāziņo, un jādokumentē visi aspekti, kuros darbības tiek veiktas neatbilstīgi darbībai noteiktajām prasībām. Jebkura neatbilstība ir jālabo, un revīzijas ziņojums attiecīgi jāaktualizē.
- Visiem darbiniekiem, kas veic iekšējo revīziju, jābūt apmācītiem šādas revīzijas veikšanā un jāspēj pierādīt spēja šo funkciju veikt.

2.2.9. Prasībām neatbilstoša lopbarība un produkta atsaukšana

- Jābūt procedūrai, kas nosaka, kā produktu atsaukt.

-
- Šīs rokasgrāmatas lietotājam jāizstrādā dokumentēta procedūra rīcībai ar prasībām neatbilstošu lopbarību – šāda gatavā lopbarība jāidentificē. Rīcība ar prasībām neatbilstošo lopbarību un tās uzskaitē jādokumentē. Neatbilstības cēlonis jānovērtē, un neatbilstošās partijas jāatdala. Jāsazinās arī ar attiecīgajām iestādēm un pusēm.
  - Jānosaka atbildība par prasībām neatbilstošās lopbarības pārbaudi un iznīcināšanu.
  - Visu atgadījumu uzskaiti drīkst veikt un lēmumus par rīcību pieņemt tikai šim nolūkam izraudzīti darbinieki.
  - Rīcība ar prasībām neatbilstošu gatavo lopbarību paredz tās iznīcināšanu, otrreizēju pārstrādi vai kategorijas pazemināšanu.
  - Visas prasības attiecībā uz otrreizējo pārstrādi un atkārtotu novērtēšanu pēc attiecīgo darbību veikšanas jādokumentē.

2.2.10. Sūdzību procedūra attiecībā uz nekaitīgumu

- Sūdzību procedūrā, ja attiecīgās sūdzības skar jautājumu par nekaitīgumu, jāparedz šādas sistēmas:
  - o atbildības piešķiršana par sūdzību apstrādi;
  - o sūdzības iesniedzēja nosaukuma reģistrēšana;
  - o tādas gatavās lopbarības reģistrēšana, par ko iesniegta sūdzība;
  - o sūdzības cēloņa izmeklēšana;
  - o atbildes sniegšana klientam un
  - o visa vajadzīgā korektīvā rīcība, kas jāveic laikus un efektīvi.

2.3. Lopbarības nekaitīguma kontroles laboratorija

- Šīs rokasgrāmatas lietotāja īpašumā jābūt pienācīgi aprīkotai kontroles laboratorijai, vai arī jāizmanto ārēja, vēlams – akreditēta, laboratorija.
- Laboratorijai jāpierāda tajā gūto rezultātu reproducējamība un precizitāte.
- Attiecīgās analīzes metodes regulāri jāpārskata un jāapstiprina šādi:
  - o ar akreditāciju, ko piešķir valstī atzīta akreditācijas iestāde saskaņā ar EN 17025;
  - o ar validāciju, piedaloties atzītos gredzena testos;
  - o validāciju var veikt arī citos atzītos veidos (piemēram, salīdzinot rezultātus ar atzītā laboratorijā gūtajiem rezultātiem).

2.3.1. Pārbaude, paraugu ņemšana un testēšana

- Pārbaude, paraugu ņemšana un testēšana jāveic kompetentiem darbiniekiem. Jābūt dokumentācijai, kas apliecina, ka darbinieki ir pienācīgi apmācīti, viņiem ir pieredze un kvalifikācija.

2.3.1.1. Fiziskā pārbaude

- Fiziskajā pārbaudē ir jāpārbauda krāsa, fiziskā forma, aromāts un tas, vai ienākošajā un gatavajā lopbarībā nav kaitēkļu (insektu), pelējuma un pārmērīgu bojājumu. Precēm jāatbilst specifikācijām, kas noteiktas ienākošajai lopbarībai un gatavajai lopbarībai.
- Ienākošās piedevu partijas saņemšanas laikā vizuāli jāpārbauda, lai noteiktu taras bojājumus. Par jebkuru bojājumu, kas varētu būt ietekmējis produkta kvalitāti, jāziņo vadītājam, kas ir atbildīgs par lopbarības drošumu.

2.3.1.2. Paraugu ņemšana

- Paraugu ņemšanas kārtības ievērošana ir par lopbarības drošumu atbildīgā vadītāja pārziņā. Paraugu ņemšanas vieta, veids un biežums jādokumentē.
- Paraugu ņemšana no visas ienākošās un gatavās lopbarības jāveic ar piemērotiem paņēmieniem. Paraugu ņemšanas kārtībai jāatbilst ienākošās un gatavās lopbarības daudzumam un veidam (skatīt norādījumus III pielikuma F) daļā).
- Ienākošās un gatavās lopbarības paraugi jāglabā tik ilgi, cik to paredz lietošanas veids, kuram lopbarība ir laista tirgū.
- Paraugi jāglabā atbilstīgā, hermētiski noslēgtā un marķētā tarā, un to iznīcināšanas veids jākontrolē.

2.3.1.3. Ķīmiskā analīze

- Jāveic pienācīga testēšana, izmantojot piemērotās metodes.
- Testēšanas kārtības ievērošana ir par lopbarības drošumu atbildīgā vadītāja pārziņā.
- Ienākošās lopbarības testiem jānodrošina no tās ražotās gatavās lopbarības nekaitīgums.
- Izvēloties testa veidu un biežumu, jāņem vērā daudzums un potenciālais risks gatavajam produktam.

2.3.1.4. Mikrobioloģiskā analīze

- Par mikrobioloģisko analīžu veikšanu atbild par lopbarības drošumu atbildīgais vadītājs.
- Testu līmeni nosaka saskaņā ar *HACCP* izpētes rezultātiem, un tam jānodrošina jebkuras piegādātās gatavās lopbarības nekaitīgums.
- Ik pa reizei jātestē aprīkojums, un šī testēšana jādokumentē.

---

3. LABA HIGIĒNAS PRAKSE

3.1. *Vispārīgās prasības*

- Jāveic visa ražošanas procesa (t. i., no ienākošās lopbarības avotiem līdz gatavās lopbarības piegādei lauku saimniecībām, ietverot pārvadāšanu, glabāšanu un ražošanu) bīstamības analīze (*HACCP*), lai noteiktu iespējamo bīstamību patērētāju un dzīvnieku veselībai.

3.2. *Piesārņotāju un pārnese kontrole*

- Jāveic kontroles pasākumi, lai aizsargātu ienākošo un gatavo lopbarību no piesārņojuma. Jo īpaši pieņemšanas vietas, pārstrādes iekārtas, transportieru sistēmas un glabāšanas vietas jāprojektē un jāizmanto tā, lai pēc iespējas samazinātu piesārņojuma iekļūšanu.

- Piesārņojums jākontrolē apmācītiem darbiniekiem.

3.2.1. **Pārnese**

- Veicot *HACCP* izpēti, vienmēr jāņem vērā tas, ka jākontrolē pārnese. Jāpievērš uzmanība katrai piedevai, kas tiek pievienota atsevišķi vai premiksa veidā, lai izveidotu kritisko vielu sarakstu pārnesei kontrolei. *HACCP* izpētē jāņem vērā katrs procesa, iekraušanas un piegādes posms. Īpaša uzmanība jāpievērš ražotnes plānojumam (skatīt 3. sadaļas 4.1. punktu), putekļiem (skatīt 3. sadaļas 4.1.4. punktu), iekārtu tīrībai (skatīt 3. sadaļas 4.2.1. punktu) un ražošanas grafikam (skatīt 3. sadaļas 6.1. punktu).

- Pārnese jāmēra ar piemērotu metodi vismaz reizi gadā vai pēc tam, kad ēkā veikti pielāgojumi.

- Ja apdraudējums rada īpaši nozīmīgu risku produktam, tad jānosaka kontroles pasākumi tā samazināšanai vai samazināšanai atbilstoši iespējām (ar ražošanas grafika palīdzību) un tie jādokumentē.

- Jānosaka apdraudējumu kritiskie kontroles punkti, un īpaša nozīme jāpiešķir kontroles procedūru un korektīvās rīcības dokumentēšanai.

- Plašāki norādījumi par pārnese mērīšanu un kontroli ir III pielikuma E) daļā.

3.2.2. **Nevēlamas vielas un produkti/bioloģiskais apdraudējums/ negatīvais saraksts**

3.2.2.1. **Kontroles pasākumi, lai izvairītos no nevēlamām vielām**

- Ražojot gatavo lopbarību, ražotājam jāveic kontroles pasākumi, lai nodrošinātu to, ka netiek pārsniegts maksimālais atļautais daudzums.

- Ienākošās lopbarības saņemšanas vieta ir kritiskais punkts nevēlamo vielu noteikšanai. Tāpēc jāņem vērā lopbarības nekaitīguma nodrošināšanas sistēmas piegādātāju līmenī.

3.2.2.2. Kontroles pasākumi, lai izvairītos no bioloģiskā apdraudējuma

- Iespējamais mikrobioloģiskais piesārņojums jāpārbauda un jākontrolē saskaņā ar *HACCP* izpētē noteiktajiem mikrobioloģiskajiem kritērijiem un Lopbarības higiēnas regulas 3. pantu.

3.2.2.3. Kontroles pasākumi, lai izvairītos no aizliegtām sastāvdaļām un tām lopbarības sastāvdaļām, attiecībā uz kurām tiesību aktos noteikti ierobežojumi

- ES tiesību aktos ir ietverts aizliegto sastāvdaļu saraksts. Ražotājiem jānodrošina tas, lai šajā sarakstā iekļautie produkti netiktu lietoti nemaz vai netiktu lietoti attiecībā uz tām sugām, uz kurām tie ir aizliegti.
- Norādot kontroles pasākumus, jāpievieno atsauce uz attiecīgajiem ar govju sūkļveida encefalopātiju (GSE) saistītajiem Regulas (EK) Nr. 999/2001 noteikumiem, jo īpaši dzīvnieku barošanas aizliegumu (Regulas (EK) Nr. 999/2001 IV pielikums).
- Norādot kontroles pasākumus, jāpievieno arī atsauce uz attiecīgajiem Regulas (EK) Nr. 1774/2002 noteikumiem, jo īpaši aizliegumu izmantot ēdināšanas uzņēmumu pārtikas atkritumus un aizliegumu izmantot no tās pašas sugas dzīvniekiem iegūtus pārstrādātus produktus.

3.3. Piedevas

- Piedevas un premiksi jāsamaisa attiecīgajos daudzumos viendabīgā veidā, ņemot vērā ražotāja norādījumus, lai nodrošinātu to, ka gatavajā lopbarībā tie ir daudzumos, kas norādīti specifikācijā.
- Uzņēmumiem, kas šos produktus izmanto, jāievēro tiesību aktos noteiktie kritēriji par telpām, ražošanas objekta vadību un pārvaldību, kā arī darbinieku kvalifikāciju.

3.4. Ražotnes plānojums un apkope/personiskā higiēna

3.4.1. Glabāšanas un ražošanas telpas un ražošanas iekārtas

- Glabāšanas un ražošanas telpām un ražošanas iekārtām jābūt tīrām un labā stāvoklī.
- Pienācīgi un regulāri jāveic pārbaudes, kas nepieciešamas saskaņā ar *HACCP*, kā arī riska novērtējums, izmantojot informāciju, ko spēj nodrošināt iekārtu ražotājs. Visas pārbaudes jāveic saskaņā ar rakstiskajām procedūrām.
- Procesa gaita ražošanas objektā jāplāno tā, lai pēc iespējas samazinātu piesārņojuma izraisīšanas un pārneses iespēju.
- Glabāšanas un ražošanas telpās un ražošanas iekārtās nedrīkst būt ķīmisku vielu, ķīmiskas izcelsmes mēslojuma, pesticīdu vai citu potenciālu piesārņotāju.
- Ievērojot krājumu rotācijas principu, jānosaka procedūras, lai pēc iespējas samazinātu novecojušus krājumus (piemēram, izmantojot principu "pirmais iekšā - pirmais ārā"). Sastāvdaļas jāglabā tā, lai tās varētu viegli identificēt un pieņemšanas laikā piešķirtā

---

identifikācija būtu labi redzama. Krājumu rotācijas efektivitāte jāpārbauda par lopbarības drošumu atbildīgajam vadītājam.

- Visu telpu un iekārtu plānojumam, konstrukcijai un darbībai jābūt tādai, ka, pateicoties tiem, o kļūdu risks ir samazināts līdz minimālam līmenim;
- o ir iespēja veikt rūpīgu tīrīšanu un apkopi;
- o ir novērsta piesārņojuma un tā pārnese iespēja;
- o kondensāts ir samazināts līdz minimālam līmenim;
- o ir iespējams atbrīvoties no kanalizācijas notekūdeņiem, atkritumiem un lietussūdens, neradot piesārņojumu;
- o ir iespējams samaisīt viendabīgus produktus. Piedevām paredzētās dozēšanas, svēršanas un pārvadāšanas iekārtas jāpielāgo, lai tās atbilstu sveramo lopbarības sastāvdaļu, lopbarības piedevu un premiksu koncentrācijai.

3.4.1.1. Perimetrs un platība

Visām platībām ražošanas vietā jābūt šādi sakārtotām un uzturētām atbilstīgi attiecīgam standartam:

- ja ūdeņi netiek pietiekami labi aizvadīti dabiskā veidā, jāizveido ārējā ūdens novadīšanas sistēma;
- ja nepieciešama glabāšana ārā, jānodrošina aizsardzība pret piesārņojumu un bojāšanos;
- ja iespējams, ap ēkām jābūt brīvai platībai, kas regulāri tiek apkopta;
- atkritumu savākšana jāveic noteiktā zonā;
- ar kontroles pasākumu palīdzību jānodrošina, lai nebūtu mājdzīvnieku, klaiņojošu un savvaļas dzīvnieku.

3.4.1.2. Glabāšanas vietas ārpus ražošanas objekta

- Jānodrošina, lai ārpus ražošanas objekta esošās glabāšanas vietas (tostarp trešo pušu noliktavas), kur ienākošā un gatavā lopbarība nonāk, pirms to laiž tirgū, atbilstu prasībām.
- Trešo pušu izmantotajām noliktavām jāatbilst apstiprinātai valsts vai starptautiskai prakses rokasgrāmatai, vai arī lopbarības ražotājam katru gadu jāveic šo noliktavu oficiālā revīzija.

3.4.1.3. Sieti, filtri un separatori

- Sieti, filtri un separatori regulāri jāpārbauda, lai noteiktu, vai tie nav bojāti un pareizi darbojas.

3.4.1.4. Putekļu ierobežošana

- Jāveic saprātīgi piesardzības pasākumi pret putekļu un citu atlieku uzkrāšanos vietās, kur tiek pārstrādāta un glabāta ienākošā un gatavā lopbarība. Uzņēmumam jāformulē "putekļu pārvaldības plāns", kurā jāiekļauj procedūras visa ražošanas objekta un iekārtu tīrīšanai un sanitārajai apstrādei. Īpaša uzmanība jāvelta tām lopbarības piedevām un premiksiem, kas rada daudz putekļu. Attiecībā uz šādām lopbarības piedevām un premiksiem jānosaka īpaši

---

pasākumi, lai pēc iespējas samazinātu šo putekļu ietekmi uz pārneses līmeni. Tostarp jāizstrādā noteikumi par to, kā atbrīvoties no putekļiem vai tos pārstrādāt.

3.4.1.5. Gaisa cirkulācija

- Ja gaisu izmanto atvēršanai, regulāri jāizvērtē risks, ka šajā gaisā varētu būt patogēnie organismi. Jāveic nepieciešamie piesardzības pasākumi, lai to novērstu.

3.4.1.6. Pieņemšanas un pārkraušanas vietas

- Pieņemšanas un pārkraušanas vietām jābūt plānotām un projektētām tā, lai ienākošā un gatavā lopbarība saglabātu nekaitīgumu.

- Jāizvairās no piesārņojuma, ko rada laika apstākļi, [lopbarībai] piekļuvušie putni utt.

3.4.1.7. Transportieri un pārkraušanas iekārtas

- Transportieriem un pārkraušanas iekārtām jābūt pietiekami tīrām un labā sanitārā stāvoklī, lai nepieļautu nelabvēlīgu ietekmi uz ienākošo un gatavo lopbarību.

3.4.2. Plānveida tehniskā apkope

- Jāīsteno iekārtu plānveida tehniskās apkopes programma, it īpaši tādēļ, lai nepieļautu nelabvēlīgu ietekmi uz pārtikas drošumu un darba apstākļu higiēnu.

- Jādokumentē nekaitīgas gatavās lopbarības ražošanai būtisko iekārtu tehniskā apkope.

3.4.2.1. Tīrīšana

- Tīrīšanas metodes un materiāli jāizvēlas atkarībā no uzņēmuma veida.

- Ar dokumentētām tīrīšanas programmām jānodrošina tas, lai ienākošā un gatavā lopbarība vienmēr saglabātu nekaitīgumu. Tīrīšanas programmas ir jāpārbauda un jādokumentē.

- Tīrīšanas un dezinfekcijas līdzekļiem jābūt saderīgiem ar pārtiku un lopbarību, un tie jāglabā atsevišķi.

3.4.2.2. Atkritumu apsaimniekošana

- Jebkura veida atkritumi vizuāli jāmarķē un nekavējoties jānodala, lai novērstu iespēju tos nejauši vai nepareizi izmantot.

- Atkritumi jāsavāc un jāuzglabā īpaši šim nolūkam paredzētās atkritumu tvertnēs. Atkritumu tvertnēm jābūt pēc iespējas noslēgtām, un tās jāglabā atstātas no ienākošās un gatavās lopbarības krājumiem vai ražošanas zonām.

- No atkritumiem jāatbrīvojas likumā noteiktā veidā.

3.4.2.3. Kaitēkļu apkarošana

- Jāsagatavo kaitēkļu apkarošanas plāns, paredzot tajā aktīvus pasākumus – tostarp pārbaudes – kaitēkļu apkarošanai un ierobežošanai visā tajā piegādes ķēdes daļā, par kuru ir atbildīgs lopbarības uzņēmums.
- Kaitēkļu apkarošanai drīkst izmantot tikai apstiprinātus pesticīdus, ar kuriem rīkojas apmācīti cilvēki.
- Kaitēkļu apkarošanas procedūras jāveic visā tajā piegādes ķēdes daļā, kurā lopbarības uzņēmums ir atbildīgs par piesārņojuma novēršanu. Kaitēkļu apkarošanas procedūru dokumentācija jā saglabā.

3.4.3. Personiskā higiēna

- Jābūt piemērotām mazgāšanās ietaisēm.
- Ražošanas un pārkraušanas zonās jāvalkā aizsargtērps.
- Jābūt skaidriem noteikumiem par smēķēšanu, ēšanu un dzeršanu ražošanas vietā.
- Darbiniekiem jābūt pienācīgi apmācītiem higiēnas jomā, lai viņi varētu paši rīkoties ar ienākošo vai gatavo lopbarību.
- Jāizstrādā kārtība, kas nosaka higiēnas prasības apmeklētājiem, darbu uzņēmējiem un citām personām, tostarp darbiniekiem, kas ražošanas vietā atrodas pagaidu kārtā.

3.5. *Ienākošās lopbarības pirkšana, piegāde un pieņemšana*

3.5.1. Pirkšana

- Uzņēmumam ir vajadzīga standarta specifikācija, kurā minēti raksturlielumi, kas jāievēro attiecībā uz katru iepirkto ienākošo lopbarību.
- Standarta specifikācijā jānorāda, kad un kādas novirzes ir pieļaujamas.

3.5.2. Lopbarības sastāvdaļu, piedevu un premiksu specifikācijas

- Jābūt specifikācijām par lopbarības sastāvdaļām, piedevām un premiksiem, kas piemēroti iepirkšanai.
- Specifikācijās jāiekļauj vismaz
  - o ienākošās lopbarības analītiskie raksturlielumi;
  - o par katru ienākošo lopbarību veiktā riska analīze, piemēram, produkta specifikācija un pārraudzības programma nevēlamu vielu noteikšanai;
  - o apstiprināto ģeogrāfisko izcelsmes vietu un avotu saraksts;
  - o lopbarības veidi, kas paredzēti konkrētiem mērķiem, kuriem to lietošana ir apstiprināta;
  - o piezīmes par apdraudējumiem un lietošanas ierobežojumiem, un ienākošās lopbarības īpašajiem raksturlielumiem.

3.5.3. Ienākošās lopbarības piegāde, pieņemšana un glabāšana

- Katrai lopbarības sastāvdaļu, piedevu un premiksu partijai, kas tiek piegādāta ražotnei, jābūt izsekojamai.
- Ienākošā lopbarība jāuzglabā sausos, higiēniskos apstākļos, kur nav kaitēkļu un putnu.
- Jābūt sistēmai, kurā atvēlēta vieta drošai glabāšanai (kur produktu var viegli identificēt, tas nesajaucas ar citām lopbarības piedevām, labi redzams pieņemšanā piešķirtais identifikators). Jānosaka kārtība, ko ievēro par lopbarības drošumu atbildīgais vadītājs, pieņemot lēmumu par turpmāko rīcību ar produktu (tā atkārtotu identificēšanu, atļaujas izsniegšanu lietošanai, iznīcināšanu utt.) šaubu gadījumā par produkta identitāti glabāšanas laikā (sabojāts iepakojums). Veiktā rīcība jādokumentē.
- Ienākošās lopbarības paraugi jāņem un analīze jāveic saskaņā ar 2. sadaļas 2.7. punktā noteikto kontroles plānu.
- Ieceltajiem un apmācītajiem darbiniekiem jāatrodas piegādes un pieņemšanas vietā.
- Ūdenim, ko ražošanas procesā izmanto kā sastāvdaļu, jābūt piemērotam dzīvnieku dzirdināšanai. Ja to neņem no cilvēkiem paredzētajiem dzeramā ūdens avotiem, tad jāveic HACCP izpētē. Ūdens caurulēm jābūt no inerta materiāla.
- Lopbarības sastāvdaļas, piedevas un premiksus, kurus par lopbarības drošību atbildīgais vadītājs ir noraidījis, jāidentificē labi redzamā veidā un jānodala no citām sastāvdaļām, lai tos nevarētu neatļauti izmantot. No noraidītajām lopbarības piedevām un premiksiem drīkst atbrīvoties tikai pēc apspriešanās ar ražotāju un/vai piegādātāju.

3.6. Lopbarības maisījumu un premiksu ražošanas process, glabāšana un piegāde

3.6.1. Ražošana

3.6.1.1. Vispārīgās prasības

- Par ražošanas procesu atbildīgajai personai jābūt apmācītam darbiniekam.
- Ražotājam jānodrošina, lai dažādās ražošanas stadijas norisinātos saskaņā ar iepriekš rakstiski noteiktām procedūrām un norādījumiem.
- Vēlamā lopbarības drošumu panākšanai šajās procedūrās jānosaka turpmāk uzskaitītie kritiskie ražošanas procesa punkti un ar šo procedūru palīdzību tie jākontrolē un jāpārvalda.
- Jāveic gan tehniski, gan organizatoriski pasākumi, lai pēc iespējas samazinātu bakterioloģisko piesārņojumu, pārnesi un cilvēku pieļautās kļūdas attiecībā uz higiēnas un drošības standartu ievērošanu.
- Jānosaka pielaides katras lopbarības sastāvdaļas un lopbarības piedevas dozēšanā.

-
- Jāizstrādā ražošanas grafiks, lai pēc iespējas samazinātu sabiedrības veselības risku saistībā ar pārnesi.
  - Vajadzības gadījumā aprīkojums jātīra un/vai jāveic tā attīrīšana ar īpašu šim nolūkam izmantotu produktu, lai partijas savstarpēji nepiesārņotos.
  - Attīrīšanai izlietotais materiāls jāsavāc skaidri apzīmētos traukos, un ar to jārīkojas saskaņā ar rakstītajām procedūrām, ja vien to neiepludina sākotnējā partijā.

3.6.1.2. Kalibrēšana

- Viss aprīkojums, ko izmanto pārbažu veikšanai, mērīšanai un testēšanai jākalibrē.
- Jāizveido kalibrēšanas plāns, kurā noteikta o vajadzīgā kalibrēšanas precizitāte; o kalibrēšanas biežums; o kalibrēšanas atsauces standarti.
- Kalibrēšana jādokumentē, un visam aprīkojumam jābūt tādām, kuru var viennozīmīgi identificēt un kura kalibrēšanas dokumentācijai var izsekot.

3.6.1.3. Piedevu pievienošana lopbarībai

- Piedevām jābūt pievienotām lopbarībai, ievērojot tiesību aktos noteiktās prasības. Īpaša uzmanība jāpievērš tām piedevām, kas saskaņā ar tiesību aktos noteiktajām prasībām iekļaujamas lopbarībā premiksu (šķidro vai cieto) veidā, t. i., A un D vitamīniem, varam, selēnam, kokcidiostatiem un histomonostatiem.
- Ja lopbarības piedevas glabā tvertnēs ar dozatoriem, šim aprīkojumam ir vajadzīgas piemērotas dozēšanas un noslēgšanas sistēmas. Piedevu pārvadāšanas darbību secība jānosaka iepriekš un jādokumentē rakstiskas procedūras veidā.
- Katru dienu jāveic saimnieciskās darbības pieraksti par i) ražotās lopbarības veidu (nosaukums) un ii) Piedevu regulas (EK) Nr. 1831/2003 IV pielikumā minēto kategoriju piedevu (vai piedevu saturošo premiksu) daudzumu.
- Tādu lopbarības partiju sastāvā, kam pievienotas piedevas, jāievēro produkta specifikācijās noteiktās nemainīgās pielaiides.

3.6.1.3.1. Piedevu un premiksu pievienošana lopbarības maisījumam

- Lopbarības piedevas un premikus var pievienot manuāli. Tomēr jābūt izstrādātai informācijas sistēmai, kas nodrošina to, ka piedevas ir pievienotas pareizi un saskaņā ar produkta specifikācijām.
- Lopbarības piedevas var arī izsmidzināt attiecīgajā lopbarībā; jāievēro piesardzības pasākumi, lai nodrošinātu pareizo devu (arī izsmidzināšanas aprīkojums ir regulāri jātestē un jāpārbauda saskaņā ar plānu).

-
- Režīmam, kurā premikss tiek pievienots lopbarības maisījumam, jābūt iepriekš noteiktam, pamatojoties uz katras ražošanas līnijas produktivitātes novērtējumu un ņemot vērā iekārtas ražotāja izsniegtās specifikācijas, kalibrēšanas precizitāti un viendabīguma testu rezultātus.

3.6.1.3.2. Lopbarības piedevu pievienošana premiksiem

- Lopbarības piedevu oriģinālā iepakojuma vai glabāšanas tvertnes pārvietošanai uz svēršanas un dozēšanas iekārtām jāizmanto piemēroti transportēšanas līdzekļi.
- Lai lopbarības piedevas pievienotu premiksiem, ir vajadzīga bloķēšanas vai brīdināšanas sistēma, lai nodrošinātu to, ka vajadzīgā lopbarības piedeva attiecīgajam premiksam ir pievienota piemērotā devā. Šī procedūra jāizklāsta rakstiski.

3.6.1.4. Svēršana

- Saskaņā ar programmu regulāri jāveic tehniskā apkope, lai nodrošinātu to, ka svēršanas aprīkojums ir tīrs un nodilušās daļas attiecīgi aizstātas.
- Svēršanas aprīkojumam jābūt piemērotam uzdevuma veikšanai un viegli tīrāmam.
- Svēršanas precizitātei jāatbilst sveramo produktu daudzumam.
- Jānosaka pieņemamās novirzes no iepriekš noteiktās devas.
- Ja piedevas tiek pievienotas manuāli, jāizstrādā procedūra, lai nodrošinātu to, ka attiecīgie produkti ir nosvērti, ievērojot iepriekš noteiktās pielaides.

3.6.1.5. Maisīšana

- Būtiski, lai maisītājs būtu tīrs.
- Jābūt rakstiskiem tehniskās apkopes grafikiem maisītāja pārbaudei, lai nodrošinātu to, ka iekārtas nodiluma rezultātā, maisītāju iztukšojot, neuzkrājas atliekvielas.
- Maisītājam jādarbojas iepriekš noteiktu laiku, kas saskaņā ar testēšanā gūtajiem rezultātiem ir pietiekams, lai lopbarība būtu pietiekami labi sajaukta ar lopbarības piedevām.
- Maisīšanas procesa precizitāte un efektivitāte regulāri jāpārbauda, turklāt ne retāk kā reizi sešos mēnešos, lai pārliecinātos, ka lopbarības piedevas maisījumā ir sadalītas vienmērīgi.

3.6.1.6. Temperatūras un laika kontrole – granulēšana un dzesēšana

- Ja gatavās lopbarības, procesa un/vai vides temperatūra ir kritiski svarīga produkta nekaitīgumam un likumos noteiktajām prasībām, tad tā pienācīgi jākontrolē, jāpārtrauc un kontrolmērījumi jāreģistrē.
- Jābūt rakstiskai procedūrai, kas nodrošina, ka dzesētājs tiek regulāri tīrīts.
- Dzesēšanas sistēmā iesūknētais gaiss ir potenciāls bakteriālā piesārņojuma avots. Tāpēc tam pēc iespējas jābūt no ražotnes tīrajām zonām, it īpaši tas nedrīkst būt no zonām, kurās lopbarību pieņem.

-
- Granulēšanas apstākļi jāpielāgo pievienoto lopbarības piedevu stabilitātes rādītājiem.

3.6.1.7. Metālu detektori un magnēti

- Vajadzības gadījumā pārstrādes sistēmā jāiekļauj detektoriekārtas metālu noteikšanai un magnēti un to darbība regulāri jāpārbauda. Pārbažu rezultāti jādokumentē.

3.6.1.8. Rīcība ar ražošanā atkārtoti laižamiem produktiem

- Gatavās lopbarības ražošana gan uzņēmumā, gan ārpus tā jāorganizē veidā, kas pēc iespējas samazina potenciālo ražošanā atkārtoti laižamā produkta daudzumu.
- Ražošanā atkārtojami laižamā produkta pārstrādei ir vajadzīgs oficiāls, dokumentēts apstiprinājums, un to sniedz par lopbarības drošumu atbildīgais vadītājs.
- (Iekšējais) ražošanā atkārtoti laižamais produkts pēc iespējas jāiekļauj oriģinālajā partijā vai "laidienā". Procesam, kurā produkts no jauna tiek laists ražošanā, jānotiek saskaņā ar izstrādātu kārtību.
- Ja (iekšējo) ražošanā atkārtoti laižamo produktu nevar iekļaut oriģinālajā partijā vai "laidienā", ražotājam skaidri jānorāda piemērotā tara ražošanā atkārtoti laižamā lopbarības produkta glabāšanai.
- Jānosaka kārtība, kādā ražošanā atkārtoti laižams lopbarības maisījums var tikt iekļauts pārstrādes procesā un kādu maksimālo procentos izteikto šī maisījuma daudzumu var pievienot konkrētam lopbarības veidam. Produktu, kurā ir sastāvdaļa, kam noteikti lietošanas ierobežojumi, nekādā gadījumā nedrīkst laist otreizējā pārstrādē kopā ar partiju, kas paredzēta sugai, kurai šīs sastāvdaļas lietošana ir aizliegta.
- Ražošanā atkārtoti laistā produkta daudzumu katru dienu dokumentē. Šādā saimnieciskajā uzskaitē jānorāda arī tās konkrētā lopbarības veida partijas, kuru pārstrādes gaitā tām tika pievienots ražošanā atkārtoti laists produkts.

3.6.2. Gatavās lopbarības glabāšana

3.6.2.1. Vispārīgās prasības

- Gatavā lopbarība, kas atbilst specifikācijām, jāglabā piemērotā materiāla iesaiņojumos vai tarā.
- Gatavā lopbarība jāglabā piemērotā higiēniskā glabāšanas vietā, un jānodrošina, ka tai var piekļūt tikai tādas personas, kam ir ražotāja piešķirta atļauja.
- Glabāšanas zonām jābūt izveidotām tā, lai pēc iespējas nepieļautu mājdzīvnieku, klaiņojošu dzīvnieku un savvaļas dzīvnieku iekļuvu.
- Lai samazinātu piesārņojuma iespējamību, apmācītam personālam glabāšanas zonas regulāri jāpārbauda, lai pēc iespējas novērstu nevēlamo cilvēku un dzīvnieku klātbūtni.

- Gatavā lopbarība jāglabā tā, lai to varētu viegli identificēt (pēc produkta nosaukuma, numura, ražošanas dienas un laika).

- Gatavā produkta glabāšanas veids nekādā ziņā nedrīkst izraisīt stāvokli, kad grūti atšķirt dažādus gatavās lopbarības veidus, lopbarības sastāvdaļas vai lopbarības piedevas ar augstu nevēlamu vielu saturu no gatavās lopbarības vai bagātinātus lopbarības maisījumus no lopbarības piedevām, vai arī stāvokli, kad šie produkti ir savstarpēji piesārņojušies.

- Lopbarības maisījumiem, kas paredzēti laišanai apgrozībā, jāatbilst noteikumiem, kas izklāstīti Regulā (EK) Nr. 767/2009 par lopbarības maisījumiem.

- Glabāšanas vietas regulāri jāatbrīvo un jātīra. Veicot tīrīšanu, jāievēro ieplānota un dokumentēta tīrīšanas programma.

- Glabāšanas vietām jābūt tādām, lai preces varētu uzglabāt tīros, sausos apstākļos un sakārtotā vidē.

3.6.2.2. Gatavās lopbarības iesaiņošana

- Gatavās lopbarības iesaiņojumam jāatbilst vai nu iekšējām, vai klienta noteiktajām specifikācijām, un, to izvēloties, jāņem vērā piegādes un izmantotā transportlīdzekļa veids, kā arī gatavās lopbarības veids. Iesaiņojuma veidam jānodrošina gatavās lopbarības aizsardzība.

- [Uzrakstiem uz iesaiņojuma], kā arī piegādes dokumentiem jābūt skaidriem un viennozīmīgiem. Visai tiesību aktos prasītajai informācijai jābūt iekļautai piegādes dokumentos vai marķējumā, kas piestiprināts produkta iesaiņojumam.

- Gatavajai lopbarībai, ko pārdod uz svara vai maisos, jāpievieno visa informācija, kas prasīta ražotājas un saņēmējas valsts noteikumos par marķēšanu.

- Paletēm jābūt tīrām un labā stāvoklī, un tās jāglabā sausumā.

3.6.2.3. Gatavās lopbarības marķēšana

- Gatavā lopbarība jāmarķē atbilstīgi attiecīgajiem tiesību aktiem, t. i., Regulai (EK) Nr. 1831/2003 par premiksiem un Regulai (EK) NR. 767/2009 par lopbarības maisījumiem. Jāievēro arī papildu noteikumi, kas izklāstīti ĢM lopbarībai un pārtikai veiktās Regulas (EK) Nr. 1829/2003 24. un 25. pantā un TSE regulas (EK) Nr. 999/2001 IV pielikumā.

3.6.2.4. Glabāšana klienta teritorijā

- Lai izvairītos no nevēlamas ietekmes uz lopbarības drošumu, ražotājam jāinformē klienti par lopbarības glabāšanas apstākļiem, ja tas vajadzīgs saistībā ar piegādātā lopbarības maisījuma un premiksu veidu.

3.7. Transports un piegāde

- Gan ienākošo, gan gatavo lopbarību drīkst pārvadāt tikai higiēniskos transportlīdzekļos, ievērojot rokasgrāmatu par pārvadājumiem, ja tāda ir, vai pārvadājumiem veiktās sadaļas nozaru rokasgrāmatās, kas izstrādātas saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 183/2005 22. pantu.

- Visi transportlīdzekļi, kas ir ražotāja īpašumā vai tiek izmantoti, pamatojoties uz līgumu un neatkarīgi no tā, vai tiek pārvadāta nefasēta vai fasēta lopbarība, pienācīgi un pietiekami jākontrolē, īpaši attiecībā uz higiēnu un potenciālo piesārņojumu.

- Lai gatavajiem produktiem pārvadāšanas laikā vai pēc tās varētu labāk izsekot, jādokumentē katrs izmantotais kravas nodalījums.

- Lopbarības ražotājam jāizstrādā pasūtījumu pieņemšanas un izpildes sistēma, lai nodrošinātu to, ka klients saņem tādu lopbarības veidu, kādu ir pasūtījis, lopbarība ir pareizi marķēta saskaņā ar tiesību aktos noteiktajām prasībām un ir veikti visi pasākumi, lai nodrošinātu piegādātās lopbarības nekaitīgumu.

- Pirms lopbarība ir iekrauta, tvertnē (autocisternā, kastēs) nedrīkst atrasties iepriekšējās kravas materiāls un tai jābūt tīrai un sausai.

- Visiem transportlīdzekļiem, ko izmanto lopbarības pārvadāšanai, vienmēr jābūt tīriem, un tie jālieto saskaņā ar pārvadājumu rokasgrāmatu.

- o Pārvadājumu rokasgrāmatā jānorāda tas, ka visi transportlīdzekļi, kurus izmanto ienākošās un gatavās lopbarības pārvadāšanai, regulāri tīrāmi un sanitāri apstrādājami atbilstoši attiecīgai programmai, kas nodrošina to, ka tie ir tīri un tajos nav sakrājušies atlieku radītie atkritumi.

- o Ja šos transportlīdzekļus izmanto tādu preču vai materiālu pārvadāšanai, kas rada risku veselībai, – to nosaka par lopbarības drošuma kontroli atbildīgā persona –, tad transportlīdzekļi rūpīgi jāiztīra, jāveic to sanitārā apstrāde un tie jānožāvē, kā prasīts rokasgrāmatā, un, pirms tos izmanto ienākošās un gatavās lopbarības pārvadāšanai, jāņem vērā *HACCP* izpētes rezultāti.

- Ja rokasgrāmatas par gatavās lopbarības pārvadāšanu nav, jānosaka citi pierādījumi iepriekšējo kravu higiēnas un izsekojamības vērtēšanai.

- Pārvadāšanas laikā ienākošā un gatavā lopbarība jāaizsargā pret piesārņojumu un tai jābūt sausai. Pārvadājot beztaras kravas, pēc iespējas jāizmanto slēgti transportlīdzekļi vai tvertnes, bet tad, ja tas nav iespējams, kravas jāpārklāj. Pārklājam jābūt tīram – to regulāri tīra un pēc sanitārās apstrādes žāvē.

3.8. Produkta izsekojamības dokumentācija

3.8.1. Ienākošā lopbarība

- Attiecībā uz ienākošo lopbarību ir jādokumentē šāda informācija:

- o pieņemšanas diena/laiks;

- o piegādes transportlīdzekļa numurs;

- o ienākošās lopbarības nosaukums;

- o piegādātais daudzums;

- o piegādātāja nosaukums;

- o piegādātās kravas pasūtījums vai atsauce;

- o analīzes rezultāti, kas būtiski lopbarības nekaitīguma pārvaldībai;

- o izcelsmes valsts;

- o attiecīgā gadījumā – reģistrācijas numurs;

- o norāde par ierādīto glabāšanas vietu.

-
- Attiecībā uz iepirktajiem premiksiem papildus jādokumentē šāda informācija:
    - o attiecīgā gadījumā – atļaujas vai reģistrācijas numurs;
    - o ražotāja partijas numurs vai numuri un katras partijas taras vienību skaits;
  - Attiecībā uz piedevām papildus jādokumentē šāda informācija:
    - o attiecīgā gadījumā – atļaujas vai reģistrācijas numurs;
    - o ražotāja partijas numurs vai numuri un katras partijas taras vienību skaits;
    - o lopbarības piedevu nepatentētais nosaukums vai juridiski saistošais E numurs, kas minēts ES lopbarības piedevu reģistrā;
    - o piegādātāja garantētais aktīvās vielas vidējais daudzums;
    - o norādījumi par lietošanu;
    - o glabāšanas laiks.

3.8.2. Gatavā lopbarība

- Attiecībā uz katru gatavo produktu partiju jādokumentē šāda informācija:
  - o lopbarības veids (produkta numurs; dzīvnieku suga, kurai lopbarība paredzēta);
  - o partijas numurs;
  - o ražošanas diena/datums;
  - o lopbarības sastāvdaļu, premiksu un lopbarības piedevu veids un faktiskais proporcionālais daudzums;
  - o procedūras, kas ievērotas, lai nodrošinātu prasības par drošumu un ļautu izvairīties no pārnese;
  - o norāde par ierādīto glabāšanas vietu.

3.8.3. Piegāde

- Attiecībā uz klientu, kam gatavā produkciju pārdota, jādokumentē šāda informācija :
  - o lopbarības veids (produkta numurs, dzīvnieku suga, kurai lopbarība paredzēta);
  - o partijas numurs;
  - o klienta nosaukums un adrese;
  - o piegādes diena/laiks;
  - o piegādātās kravas pasūtījums vai atsauce;
  - o piegādes transportlīdzekļa numurs.

---

4. NORMATĪVIE DOKUMENTI

4.1. ES tiesību akti par pārtiku un lopbarību (saraksts nav izsmēļošs)

- Regula par pārtikas aprites tiesību aktu vispārīgajiem principiem ((EK) Nr. 178/2002)
- Regula par barības higiēnas prasībām ((EK) Nr. 183/2005)
- Regula par barības laišanu tirgū ((EK) Nr. 767/2009/EEK)
- Regula par oficiālo kontroli ((EK) Nr. 882/2004)
- Direktīva par barības sastāvdaļu apriti (96/25/EEK)
- Regula par piedevām ((EK) Nr. 1831/2003)
- Direktīva par dažiem produktiem, ko izmanto dzīvnieku barībā (82/471/EEK)
- Direktīva par lopbarību, kas paredzēta īpašiem barošanas mērķiem (93/74/EEK)
- Direktīva par iepakojumu un izlietoto iepakojumu (94/62/EK)
- Direktīva par nevēlamām vielām dzīvnieku barībā (2002/32/EK, ietverot Komisijas Direktīvu 2009/8/EK)
- Lēmums, ar ko pieņem to materiālu sarakstu, kurus aizliegts izmantot (2004/217/EK)
- Regula, ar ko paredz noteikumus dažu transmisīvo sūkļveida encefalopātiju profilaksei, kontrolei un apkarošanai ((EK) Nr. 999/2001)
- Regula, ar ko nosaka veselības aizsardzības noteikumus attiecībā uz dzīvnieku izcelsmes blakusproduktiem, kuri nav paredzēti cilvēku uzturam ((EK) Nr. 1774/2002)
- Direktīva par dzīvnieku ārstniecisko barību (90/167/EEK)

4.2. Starptautiskie standarti

- **HACCP** pamatnostādnes- *CODEX Alimentarius* pārtikas higiēnas pamatdokumenti
- **HACCP** rokasgrāmata
- ES Komisijas norādījumi pēc **HACCP** principiem izveidoto procedūru ieviešanai un **HACCP** principu ievērošanas sekmēšanai noteiktos pārtikas aprītē iesaistītos uzņēmumos
- **CODEX** prakses kodekss par dzīvnieku pareizu barošanu

I PIELIKUMS. NORĀDĪJUMI PAR *HACCP* PRINCIPU PIEMĒROŠANU

1. IEVADS

Bīstamības analīze un kritisko kontroles punktu noteikšana (*HACCP*) ir sistēma, kas izveidota, lai noteiktu, novērtētu un kontrolētu nozīmīgus pārtikas un lopbarības nekaitīguma apdraudējumus. Ņemot vērā to, ka šo norādījumu izmantošanai ir papildus vajadzīga rūpīga apmācība tādu personu vadībā, kurām ir praktiska pieredze principu piemērošanā, šie norādījumi ir izstrādāti, lai tirgus dalībniekiem, kas uzņēmos praktiski piemēro *HACCP* principus, palīdzētu veikt šādas darbības:

- lopbarības sastāvdaļu, premiksu, lopbarības piedevu un piedevām līdzīgu vielu iepirkšanu;
- lopbarības maisījumu un/vai premiksu ražošanu;
- lopbarības maisījumu un/vai premiksu glabāšanu, saiņošanu un piegādi.

Tiešā veidā *HACCP* attiecas tikai uz pārtikas nekaitīgumu un tikai uz to pārtiku, kas paredzēta cilvēkiem. Tomēr *HACCP* metodoloģija ir derīga daudz plašākai piemērošanai, piemēram, lopbarības nozarē, kad tiek apsvērts gan cilvēku, gan dzīvnieku veselības iespējamais apdraudējums. Kopš tā laika, kad tika ieviesta ES Regula par lopbarības higiēnas prasībām (ES) Nr. 183/2005, lopbarību vairs nevar laist tirgū vai izbarot produktīvajiem dzīvniekiem, ja tā nav droša, un *HACCP* principu ievērošana ir juridiski saistošs pienākums visiem "lopbarības aprītē iekļautajiem uzņēmumiem". Ar *HACCP* saistītos paņēmienus var izmantot arī citu jautājumu risināšanai, kas tiešā nozīmē nav apdraudējumi, bet lopbarības nozarei ir ļoti svarīgi. Šie norādījumi ir paredzēti no *HACCP* sistēmu izstrādes izrietošo guvumu optimizēšanai, radot praktiskus un labus rīkus lopbarības uzņēmumiem. Šādā veidā *HACCP* metodoloģija tiek izmantota plašāku jautājumu risināšanai, nekā to paredz hrestomātiskā *HACCP* analīze. Tāpēc šajos norādījumos sastopamās atsauces uz *HACCP* jāsaprot kā atsauces uz *HACCP* principiem, kas aprakstīti Pārtikas kodeksā, un *HACCP* metodoloģiju, nevis kā *HACCP* "tīrā veidā".

Norādījumi ir paredzēti gan tiem uzņēmumiem, kam *HACCP* varētu būt pilnīgi jauns jēdziens, gan tiem uzņēmumiem, kas *HACCP* iepriekš jau lietojuši. Uzņēmumiem, kas jau tagad piemēro *HACCP* sistēmu, šie norādījumi ir īpaši vērtīgi, ja tie vēlas iegūt sertifikātu saskaņā ar kādu akreditētu lopbarības nozares programmu vai ir konstatējuši, ka uzņēmuma guvums no tās *HACCP* sistēmas, kas jau ir ieviesta, nav pietiekams. *HACCP* sistēmas var ieviest tā, lai tās nāktu par labu jebkura lieluma uzņēmumiem, sākot no tādiem, kurus vada viens cilvēks, līdz starptautiskiem uzņēmumiem. Tāpat norādījumi ir paredzēti gan lieliem, gan maziem uzņēmumiem, bet tajos nav aptvertas visas konkrētās situācijas un apstākļi, ar kuriem sastopas lopbarības uzņēmumu vadītāji visās ES dalībvalstīs. Tāpēc šajos norādījumos nav iekļauti praktiski piemēri par *HACCP*, lai nepieļautu to, ka šie piemēri tiktu neatbilstīgi transponēti konkrētos *HACCP* plānos.

2. *HACCP* MĒRĶIS LOPBARĪBAS MAISĪJUMU UN PREMIKSU NOZARĒ

Svarīgi jau pašā sākumā apsvērt, kāds būs ieguvums no *HACCP* principu ievērošanas, un paturēt to prātā visā riska vadības sistēmas izstrādes un uzturēšanas gaitā.

Lielākā daļa uzņēmumu zina uz sistēmām un procesiem orientēto ISO 9000, bet *HACCP* ir atšķirīga sistēma – tā ir orientēta uz produktu. Sistēmas, procedūras un dokumentācija

---

neapšaubāmi ir vajadzīga, lai īstenotu *HACCP* prasītos kontroles pasākumus, bet šajā gadījumā sistēmas un procedūras tiek prasītas tikai tad, kad tās palīdz nodrošināt produkta atbilstību. ISO 9000 un līdzīgi standarti nav būtiska prasība *HACCP* sistēmas sekmīgai īstenošanai.

Definīcija nosaka to, ka *HACCP* mērķis ir kontrolēt apdraudējumus, ko parasti iedala fiziskos, ķīmiskos un bioloģiskos apdraudējumos.

Saistībā ar lopbarības aprites ķēdi apdraudējumus iedala divās galvenajās grupās.

• ***Apdraudējumi, kas spēj radīt tiešu kaitējumu dzīvniekiem, kurus ēdina ar attiecīgo lopbarību, vai cilvēkiem, kuri patērē lauksaimniecības uzņēmumu produktus.***

Tie var būt fiziski (piemēram, akmeņi rada aizrīšanās risku, stieple var pārdurt zarnu sienīņu, stikls var traumēt zarnas utt.), ķīmiski (piemēram, sēnīšu ražotie mikotoksīni, ražas audzēšanai izmantotais minerālmēslojums un pesticīdi, utt.) vai bioloģiski (piemēram, dažādas slimības, salmonellas vai citi patogēni mikroorganismi).

Kaut arī lopbarības maisījumi parasti ir paredzēti konkrētu sugu dzīvniekiem, vienas un tās pašas lopbarības sastāvdaļas/piedevas var izbarot daudzām dzīvnieku sugām. Dažādu mājlopu sugu jutīgums un tolerance pret barības vielām un barībai kaitīgām vielām ļoti atšķiras. Tāpēc, apsverot jebkurus apdraudējumus, jāņem vērā īpašās vajadzības un jutīgums attiecībā uz visām sugām, kurām lopbarība ir paredzēta.

• ***Apdraudējumi, kas spēj radīt faktisku (vai domājamo) kaitējumu cilvēkiem, kuri patērē dzīvnieku izcelsmes produktus.***

Apdraudējumiem, kas šādā ziņā visvairāk var skart cilvēkus, ir ķīmiska vai bioloģiska izcelsme. Piemēram, cilvēkiem bīstama ķīmiska viela ir B1 aflatoksīns, kas var atrasties dažās lopbarības sastāvdaļās un slaucamo govju zarnās sintezējas un izdalās kā M1 aflatoksīns. Visplašāk zināmais bioloģiskais apdraudējums varētu būt saistīts ar dažādiem salmonellas veidiem, kas var atrasties lopbarības sastāvdaļās un lopbarības produktos un, nonākot mājlopu [vai mājputnu] gremošanas sistēmā, piesārņo olas vai liemeņus. Var gadīties arī tā, ka noteikumos, plašsaziņas līdzekļos vai patērētāju vidū kādu lopbarības produktu vai sastāvdaļu uzskata par "bīstamu", kaut arī šādām bažām nav patiesa iemesla. Piemērs tam ir ES aizliegums pievienot mājlopu barībai cilvēku uzturam piemērotu gaļu, jo juridiskajos dokumentos valda pieņēmums par to, ka gaļas izbarošana var būt bīstama, un lopbarības uzņēmumam šis pieņēmums jāņem vērā. Šādu jautājumu kontroli var nākties iekļaut *HACCP* plānā.

Lopbarības maisījumu un premiksu nozarēs *HACCP* mērķis ir noteikt, kādi ir apdraudējumi un ar tiem saistītie riski, kas negatīvi ietekmē gan dzīvniekus, gan cilvēkus, un pēc tam ieviest kontroles pasākumus, tā lai iespējamo ietekmi varētu novērst vai samazināt līdz pieņemamam līmenim.

Svarīgi atcerēties, ka iespējamo bīstamību var izraisīt gan paši produkti (piemēram, mikotoksīni kultūraugos vai smagie metāli minerālvielās), gan ražošanas process (piemēram, minerālmēsli vai pesticīdu lietošana kultūraugu ražošanā; sadegšanas gāzes, kas rodas atklātās liesmas žāvēšanas iekārtās, un šķīdinātāju atliekas, kas rodas eļļas ekstrakcijas procesā). Tā var rasties arī vēlāk – pārvadāšanas, glabāšanas un apstrādes procesā (piemēram,

---

piesārņojuma dēļ, laika apstākļu un kaitēkļu iedarbības dēļ vai kaitēkļu apkarošanai izmantoto ķīmisko vielu lietošanas dēļ).

Uzņēmējdarbības vidē, kad finanšu un darbinieku resursi ir ierobežoti, *HACCP* metodoloģija palīdz pievērst uzmanību tām uzņēmējdarbības jomām, kas ir tiešām svarīgas apdraudējumu un ar tiem saistītā riska kontrolei. Tāpēc *HACCP* sistēmas izstrāde rada priekšrocības no uzņēmējdarbības viedokļa – tā nodrošina pareizu mērķtiecīgu naudas un laika izmantošanu, lai produkti būtu droši.

3. *HACCP* PRINCIPI

Pasaules Veselības organizācijas Pārtikas kodeksa komisija ir publicējusi sarakstu ar septiņiem *HACCP* principiem (*CAC/RCP* 1 – 1969. gadā, 4. pārstrādātā redakcija – 2003. gadā), kas guvuši plašu apstiprinājumu un ir pamatā lielākai *HACCP* pamatnostādņu daļai.

Šie principi ir šādi:

- 1) veikt bīstamības analīzi;
- 2) noteikt kritiskos kontroles punktus (KKP);
- 3) noteikt kritisko robežu vai robežas;
- 4) izveidot sistēmu KKP kontroles pārraudzībai;
- 5) noteikt korektīvo rīcību, kas jāveic, kad pārraudzībā tiek konstatēts, ka konkrētā KKP netiek veikta kontrole;
- 6) izstrādāt verifikācijas procedūras, lai pārlicinātos par to, ka *HACCP* sistēma darbojas efektīvi;
- 7) izveidot šiem principiem un to piemērošanai atbilstīgu dokumentāciju par visām procedūrām un pierakstiem.

Mēs šos principus izmantosim, lai šo norādījumu turpmākajās sadaļās izklāstītu, kā izstrādājama *HACCP* sistēma.

4. SAGATAVOŠANĀS *HACCP* IZPĒTES VEIKŠANAI

4.1. *HACCP* darba grupas izveidošana

Klasiskā gadījumā *HACCP* darba grupā ir pārstāvētas šādas disciplīnas, turklāt viena un tā pati persona var pārstāvēt arī vairākas disciplīnas:

- Grupas vadītājs. Tā var būt viena no turpmāk norādītajām personām, un vislabāk, ja tā ir persona, kas guvusi apmācību par *HACCP* principiem un pieredzi to piemērošanā.
- Kvalitātes nodrošināšana/kvalitātes kontrole/tehniskie jautājumi. Šajā jomā ir vajadzīga persona, kurai ir izpratne par attiecīgajiem produktiem, kā arī apdraudējumiem un kritiskajiem jautājumiem, kas pagātnē bijuši ar tiem saistīti.

- Ražošana. Šajā jomā ir vajadzīga persona, kas dziļi iesaistīta ražošanas procesā un labi pārzina to, kas notiek konkrētās šī procesa vietās;

- Inženiertehniskie jautājumi. Šajā jomā ir vajadzīga persona, kurai ir izpratne par pārstrādes uzņēmumā izmantotajiem mehānismiem – par to, kurās mašīnu daļās var uzkrāties materiāli, kur var izmantot temperatūru un mitrumu un kā mehānismam piekļūt;

- Papildu konsultācijas, ko nodrošina eksperti. Tām vajadzīgi speciālisti, kam ir tehniskas vai specifiskas zināšanas par iepirkumiem, ražošanas darbībām, izplatīšanu, mikrobioloģiskajiem jautājumiem, prasībām attiecībā uz konkrētām dzīvnieku sugām utt.

Būtiski, lai grupas dalībnieki pārzinātu to, kas faktiski notiek uzņēmumā, un nebūtu pārāk attālināti no tajā notiekošajām ikdienas darbībām. Viņi jāpilnvaro īstenot projektu, bet viņiem nav obligāti jābūt uzņēmuma augstākajām amatpersonām.

Ja neviens no dalībniekiem grupā nav guvis attiecīgu apmācību vai pieredzi, tad svarīgi, lai grupai būtu pieejama persona, kas pārzina *HACCP* metodoloģiju.

HACCP izpētes laikā noteikti tiks radīti daudzi dokumenti. Ja grupā tiks iesaistīts kāds, kas prot visu šo informāciju fiksēt, tā varēs koncentrēties uzdevuma izpildei.

Lielākos uzņēmumos *HACCP* pamatgrupu būtu labi papildināt, iekļaujot tajā

- *HACCP* jautājumos kvalificētu ekspertu (ja nevienam pamata darba grupas loceklim šādas kvalifikācijas nav),

- personu vai personas, kas nodrošina lietvedības/datorpakalpojumus.

Kad *HACCP* grupa ir nokomplektēta, tā var stāties pie *HACCP* izpētes.

4.2. *HACCP* izpētes dokumentācija

Svarīgi, lai visa *HACCP* izpēte tiktu reģistrēta un dokumentēta. Šādi par projektu tā izstrādes gaitā tiks nodrošināta informācija turpmākai *HACCP* pārskatīšanai.

4.3. Bīstamības analīzes apmērs

Uzņēmums var tieši kontrolēt tikai tās jomas, kurās produkts ir uzņēmuma īpašumā. Tomēr ne visi iespējamie apdraudējumi atrodas šajā piegādes ķēdes daļā, un, veicot izpēti, ir svarīgi apsvērt visus iespējamus apdraudējumus neatkarīgi no tā, vai tie rodas jomās, kuras uzņēmums tiešā veidā kontrolē, vai arī ārpus tām. Tas īpaši attiecas uz lopbarības sastāvdaļām/piedevām, kad jāgūst skaidrība par to, kur un kā tās ražotas un kas notiek starplaikā starp ražošanu un šo produktu piegādi lopbarības maisījumu/premiksi ražotājam. Iespējamo apdraudējumu noteikšana lopbarības sastāvdaļās/piedevās ir svarīga, lai formulētu specifikācijas un līguma noteikumus uzņēmuma piegādātājiem.

4.4. Produkti, kas iekļaujami *HACCP* izpētē, un produktu apraksti

HACCP darba grupai jāizskata un jādokumentē visi pētījumā iekļaujami produkti, kā arī ar tiem saistītās vietas un procesi. Produkti jāiekļauj, ņemot vērā to fizisko formu dažādību,

---

dažādām sugām paredzētos produktus un produktus, kas ražoti dažādos procesos. *HACCP* darba grupai jāsaprot arī tas, kā klients paredzējis produktu izmantot.

Ja produktu specifikācijas jau ir izstrādātas, *HACCP* grupai tās jāizmanto. Ja tās vēl nav izstrādātas, grupai kopā ar attiecīgajām uzņēmuma nodaļām šīs produktu specifikācijas jāizstrādā. Iespējams, ka saskaņā ar *HACCP* veiktais riska novērtējums atklās iespējamus apdraudējumus, kas iekļaujami produktu specifikācijās (piemēram, produktu lietošanas ierobežojumus).

4.5. Priekšnosacījuma programmas

Pirms *HACCP* izpētes sākšanas uzņēmumā jābūt ieviestām darbības pamatprocedūrām, kas guvušas iekšējās revīzijas sistēmas apstiprinājumu. Šīs procedūras parasti sauc par *HACCP* sistēmas "priekšnosacījuma programmām" (t. i., "tās vajadzīgas kā priekšnosacījums").

Daži priekšnosacījuma programmu piemēri:

- politika attiecībā uz smēķēšanu, ēšanu un dzeršanu;
- tīrīšanas grafiki un higiēnas pārbaudes;
- kaitēkļu apkarošanas programma;
- piegādātāju apstiprināšanas procedūras;
- iekārtu darbības procedūras un instrukcijas;
- darba un darba pienākumu apraksti;
- darbinieku apmācība.

Efektīvu procedūru izstrāde un apstiprināšana iespējamo apdraudējumu kontrolei šajās jomās rada iespēju *HACCP* sistēmā pievērsties tiem apdraudējumiem, kas netiek kontrolēti ar citiem līdzekļiem. Turpmāk pārskatot *HACCP*, jāpievērš uzmanība gan priekšnosacījuma programmām, gan pašai *HACCP* sistēmai, lai nodrošinātu to, ka plašās jomas, kurās ir iespējami apdraudējumi, nav palikušas neizskatītas.

4.6. Ražošanas plūsmas grafiki

Jāizveido plūsmas grafiks (vai ērtākai lietošanai – vairāki plūsmas grafiki), kurā saimnieciskās darbības process no darbības sākuma, kam seko apstrāde un (attiecīgā gadījumā) piegāde klientam, ir sadalīts vairākos posmos (ērtākai atsaucei), ņemot vērā ar to saistīto glabāšanu, pārvadāšanu un apstrādi.

Ražošanas uzņēmumā *HACCP* grupas vajadzībām jānodrošina aktualizēts tehnoloģiskās plūsmas grafiks. *HACCP* grupai jāapstiprina esošajā tehnoloģiskās plūsmas grafikā iekļautā informācija, veicot pētāmā procesa fizisku pārbaudi, pirms tā pāriet pie nākamā izpētes posma.

Plūsmas grafikos (attiecīgā gadījumā) jābūt iekļautiem

-
- visiem administratīvajiem procesiem, tādiem kā pasūtījuma saņemšana un produkta sastāvs;
  - visiem attiecīgajiem elementiem, kas tiek ievadīti procesā, ietverot izejvielas un visus produktus, kurus iepērk tālākai pārdošanai;
  - visiem posmiem, kuros tiek veiktas mehāniskas darbības;
  - pasīvajām iekārtām (tādām kā akmeņu atdalītāji un magnēti);
  - otrreizējās pārstrādes un atgriezeniskās plūsmas cilpām frakciju ievadīšanai atpakaļ procesā;
  - zonām, kurās var notikt savstarpēja piesārņošanās;
  - visām zonām, kurās produkts nav norobežots;
  - glabāšanas, iesaiņošanas un pārvadāšanas posmiem;
  - posmiem, kuros frakcijas tiek izņemtas no procesa (un netiek laistas tajā atkārtoti). Šis saraksts nav izsmeļošs.

Darba vajadzībām un potenciālo apdraudējumu noteikšanai plūsmas grafiks, kas paredzēts pārskatam, vēlāk jāsadala mazākās un sīkāk izstrādātās sadaļās.

4.7. Saimnieciskās darbības procesa apraksts

Saimnieciskās darbības procesu der aprakstīt vienkāršiem vārdiem. Tas nodrošinās to, ka visi *HACCP* darba grupas dalībnieki pilnīgi sapratīs procesa gaitu. Procesu apraksti lieti noder ārējiem revidentiem un oficiālo iestāžu pārstāvjiem.

5. HACCP IZPĒTE

5.1. Bīstamības analīze (Kodeksa 1. princips)

Apdraudējums ir bioloģisks, ķīmiskais vai fiziskais faktors vai tāds stāvoklis, kas var izraisīt negatīvu ietekmi uz veselību.

HACCP attiecas uz produktu. Būtiski ir paturēt prātā gan ražošanas procesu, gan produkta paredzamo lietošanas veidu.

5.1.1. Bīstamības noteikšana

Katrā procesa posmā *HACCP* darba grupai jāuzskaita visi iespējamie apdraudējumi, kas, saprātīgi spriežot, var saistīties ar bīstamību. Šajā posmā jāuzskaita visi apdraudējumi, un ikviens no tiem, ko pētījumā var neiekļaut kā priekšnoteikumu, var identificēt vēlākā posmā.

Galvenokārt jāņem vērā

- apdraudējumi, kas raksturīgi produktam;
- apdraudējumi, kas var rasties konkrētajā pārstrādes posmā;

-
- apdraudējumi, kas konkrētajā pārstrādes posmā var pieaugt.

5.1.2. Riska novērtēšana

Pēc tam *HACCP* darba grupai jāveic riska analīze attiecībā uz visiem noteiktajiem apdraudējumiem. Mērķis ir identificēt tos apdraudējumus, kas visvairāk ietekmē lopbarības un pārtikas drošumu, novērtējot katra riska iespējamību un ietekmes smagumu. Veicot šo vērtēšanu, tos kontroles pasākumus, kas jau ir ieviesti, neņem vērā.

Praksē daži ir pārliecinājušies par to, ka apdraudējumu vērtēšanai ir lietderīgi izmantot vienkāršu modeli. Šo norādījumu beigu daļā ir tabula riska kvantitatīvai izvērtēšanai, ko var ērti izmantot riska vērtēšanā.

Neatkarīgi no tā, vai tiek izmantota metode riska kvantitatīvai vērtēšanai, ir nepieciešams nodrošināt to, lai visnopietnākajiem riska veidiem tiktu pievērsta vislielākā uzmanība.

5.1.3. *HACCP* izpētes rezultātu apkopošana tabulā

HACCP izpētē iegūtos datus var ērti apkopot *HACCP* tabulā, kurā tos pēc tam var viegli sameklēt. Ja izmanto šādu tabulu, tad svarīgi tajā iekļaut darbības, pienākumus un izpildes laiku.

5.1.4. Kontroles pasākumu izstrāde

Kontroles pasākums ir jebkura darbība un/vai pasākums, kuru var izmantot, lai nepieļautu vai novērstu apdraudējumu vai to samazinātu līdz pieņemamam līmenim.

Kontroles pasākumus ir svarīgi piemērot visos gadījumos, kad ir apdraudējums ar augstu riska pakāpi (3 vai vairāk punkti), lai šo apdraudējumu novērstu vai samazinātu līdz pieņemamam līmenim. Kontroles pasākumu vai pasākumus var īstenot dažādos veidos, bet tiem jābūt praktiskiem un īstenojamiem. Nosakot kontroles pasākumus, jāņem vērā šādi apsvērumi:

- Vai apdraudējumu var novērst?
- Vai apdraudējumu var novērst ar inženiertehnisku risinājumu?
- Vai apdraudējumu var pārvaldīt ar automatizētas procesa kontroles sistēmām?
- Vai apdraudējumu var pārvaldīt, personāla attiecīgās rīcības rezultātā?

5.1.5. Validācija

Jebkuriem izmantotajiem kontroles pasākumiem ir vajadzīga validācija, lai nodrošinātu to, ka tie ir efektīvi. Piemēram, tas nozīmē, ka ar analītiskiem vai citiem līdzekļiem jāpierāda, ka apgalvojums par kontroles pasākumu ir patiess un kontroles pasākums darbojas tā, kā iecerēts. Turpmākām atsaucēm jāsauglabā ar to saistītā dokumentācija.

5.2. Kritisko kontroles punktu noteikšana (Kodeksa 2. princips)

Kritiskais kontroles punkts ir posms, kurā var veikt kontroli un kas ir būtisks, lai nepieļautu vai novērstu apdraudējumu vai to samazinātu līdz pieņemamam līmenim.

Kritiskie kontroles punkti (KKP) ir tie, kas būtiski apdraudējumu novēršanai vai to uzturēšanai pieņemamā līmenī, ja kļūmes gadījumā nevienā no turpmākajiem procesiem vai procedūrām apdraudējumu vairs nevarēs atbilstīgi kontrolēt. Lai noteiktu, vai kontroles punkti ir "kritiski", var izmantot lēmumu pieņemšanas shēmu. Lēmumu pieņemšanas shēma ir parādīta grafikā šo norādījumu beigu daļā.

Pēc tam, kad KKP ir noteikti un apstiprināti, ir svarīgi tos skaidri norādīt visos ar *HACCP* saistītajos dokumentos. Fiziska aprīkojuma gadījumā tie skaidri jāmarķē vai jāatzīmē citā veidā.

5.3. Kritisko robežu noteikšana (Kodeksa 3. princips)

Kritiskā robeža ir kritērijs, kas nodala to, kas ir pieļaujams, no tā, kas nav pieļaujams.

Pēc tam, kad pētāmajā procesā ir noteikti visi KKP, *HACCP* darba grupai katrā no tiem jāprecizē kontroles pasākumu kritiskās robežas. Kritiskā robeža ir tā, kas šķir pieļaujamo no tā, kas nav pieļaujams. Dažas kritiskās robežas ir noteiktas ar tiesību aktu prasībām, turpretim citas nosaka pieredze vai zinātniskā izpēte.

5.4. Pārraudzības sistēmas izveide (Kodeksa 4. princips)

Pārraudzība ir secīgi veikti plānoti novērojumi vai kontrolparametru mērījumi, lai novērtētu, vai visi parametri ir noteiktajās robežās.

Uzņēmumiem jāzina, kad ir pārkāptas kritiskās robežas vai arī tas, ka tendence liecina – tās var tikt pārkāptas. Tam var būt nepieciešama automatizēta dokumentēšana, novērošana un/vai testēšana. Neatkarīgi no tā, kura no metodoloģijām ir piemērotākā, pārraudzības veikšana jādokumentē.

Ideālā gadījumā pārraudzības sistēmām jābūt plānotām tā, lai pēc iespējas ātri, pirms notikusi kļūme, noteiktu tos kontroles pasākumus, kas zaudē efektivitāti. Tāpēc svarīgs ir arī pārraudzības biežums, un *HACCP* sistēmā tas jānorāda.

Būtiski, lai pārraudzības pasākumus veiktu pienācīgi kvalificēts un pilnvarots personāls, un tām personām, kam pārraudzību atļauts veikt, jābūt norādītām *HACCP* sistēmā. Piemēram, ja pārraudzības pasākumos ietilpst testēšana, *HACCP* sistēmā jānosaka, kā ņemami paraugi, kam tas jādara, kā arī kurš pārraudzīs testēšanas rezultātus. *HACCP* sistēmā jānorāda arī tas, cik bieži pārraudzība tiks veikta.

5.5. Korektīvās rīcības plāna veidošana (Kodeksa 5. princips)

Korektīva rīcība ir rīcība, kas jāveic, ja pārraudzība norāda, ka ir zudusi kontrole.

HACCP darba grupai jānorāda rīcība, kas jāveic, ja kritiskajā kontroles punktā zūd kontrole. Skaidri jānosaka un jādokumentē pienākumi korektīvās rīcības veikšanā.

Ir svarīgi nodrošināt to, lai procedūrās būtu iestrādāta rīcība ar produktu, kas bijis pārstrādē pēc tam, kad kontroles punktos pēdējo reizi gūts apstiprinājums tam, ka parametri ir pieņemamās robežās. Šim nolūkam preces var nākties paturēt noliktavā vai pat atsaukt tās no klientiem vai starpniekiem.

5.6. Verifikācija (Kodeksa 6. princips)

Verifikācija ir metožu, procedūru un testu piemērošana un cita veida vērtēšana, ko veic papildus pārraudzībai, lai noteiktu atbilstību HACCP plānam.

HACCP darba grupai jāievieš verifikācijas sistēmas ne tikai tāpēc, lai nodrošinātu to, ka personāls ievēro sistēmas prasības, bet arī pašas sistēmas efektīvai darbībai. Ar verifikācijas sistēmu starpniecību jāpārbauda visa HACCP sistēma un ar to saistītā dokumentācija. HACCP plānā viena apdraudējuma veida kontrolei var būt paredzēti vairāki KKP, un katrā šādā punktā pārraudzība var tikt veikta atšķirīgi. Tomēr verifikācijas pasākumam jāaptver šī apdraudējuma kontrole no procesa sākuma līdz beigām. Veidojot verifikācijas sistēmas, jāņem vērā šādi aspekti:

- paraugu ņemšana un testēšana;
- sūdzību pārraudzība;
- HACCP sistēmas iekšējā revīzija;
- HACCP sistēmas ārējā revīzija.

5.7. Dokumentācijas veidošana (Kodeksa 7. princips)

Neviena HACCP sistēma efektīvi nedarbosies, ja tajā noteiktie kontroles pasākumi netiks atbilstoši īstenoti. Vairumā gadījumu tam vajadzīgas procedūras un dokumentācija. Tāpēc HACCP sistēmā jābūt divu veidu dokumentiem:

- pašam HACCP plānam – tas aptver visu to, kas iepriekš aprakstīts šajos norādījumos;
- procedūrām un pierakstiem – tās ir rakstiskās procedūras, kurās sīki izklāstīti kontroles pasākumi un citi HACCP plāna aspekti kopā ar attiecīgajiem pierakstiem. Šīs procedūras un pieraksti var būt kvalitātes nodrošināšanas sistēmas (tādas kā ISO 9001/2) daļa vai saistīti tikai ar HACCP plānu. Praktiskām vajadzībām HACCP procedūras un pierakstus, kad vien tas ir iespējams, parasti ir ērtāk iekļaut uzņēmuma kopējā kvalitātes nodrošināšanas sistēmā.

6. HACCP SISTĒMAS PĀRSKATĪŠANA PĒC TĀS IEVIEŠANAS

6.1. HACCP sistēmas steidzama pārskatīšana

Ir vairākas situācijas, kurās steidzami nākas pārskatīt konkrētas HACCP sistēmas sadaļas vai pat visu HACCP sistēmu. Jo īpaši tad, ja tiek apsvērtas izmaiņas, plānošanas procesā vienmēr jāiekļauj HACCP pārskatīšana. Šādos gadījumos HACCP darba grupai jārosina, lai sistēma tiktu nekavējoties caurlūkota, tā lai visi noteiktie apdraudējumi vēl aizvien tiktu kontrolēti un izmaiņu rezultātā nerastos jauni apdraudējumi. Steidzamās pārskatīšanas protokoli jā saglabā, lai turpmāk varētu uz tiem atsaukties un ņemt tos vērā, veicot ieplānotu pārskatīšanu. Turpmāk sniegti daži piemēri par situācijām, kurās kādu HACCP sistēmas daļu vai visu sistēmu var nākties steidzami pārskatīt (saraksts nav izsmeļošs):

- izmaiņas attiecībā uz izejvielām, to piegādātājiem vai izejvielu izcelsmi;

-
- izmaiņas sastāvā;
  - izmaiņas attiecībā uz rūpnīcas aprīkojumu vai plānojumu;
  - ierosinātas izmaiņas attiecībā uz pārstrādes un iekraušanas aprīkojumu vai tā nomaina;
  - izmaiņas veidā, kā tiek veikta tīrīšana un tehniskā apkope;
  - izmaiņas attiecībā uz saiņošanu, pārvadāšanu un uzglabāšanu;
  - izmaiņas attiecībā uz nodarbināto personālu – tā aizstāšana vai skaita samazināšana;
  - izmaiņas attiecībā uz produkta veidu vai lietošanas veidu;
  - izmaiņas klientu bāzē, kas var ietekmēt bīstamības analīzi;
  - izmaiņas tiesību aktos/citās prasībās;
  - *HACCP* kritisko robežu pārkāpšana;
  - klientu sniegtā informācija/sūdzības;
  - jaunas zināšanas par iespējamiem apdraudējumiem.

6.2. *HACCP* sistēmas ieplānota pārskatīšana

HACCP darba grupai vismaz reizi gadā jātiekas, lai no sākuma līdz galam apspriestu *HACCP* sistēmu, veicot ieplānotu *HACCP* pārskatīšanu. Ieplānotā pārskatīšana jāprotokolē turpmākām atsaucēm. To jautājumu vidū, kuri jāņem vērā, ir šādi:

- pieraksti par visiem gadījumiem, kad pārkāptas kritiskās robežas, attiecīgajā laikā veikto korektīvo rīcību un no tās gūto mācību. Mērķis ir nodrošināt to, lai kritiskās robežas nekad netiktu pārkāptas;
- pieraksti par visām novirzēm no plānotā un no tā gūtajām mācībām. Pārmērīgas novirzes no plānotā var norādīt uz to, ka kontrole nav pietiekami stingra un tā jāpastiprina. Ļoti retas novirzes no plāna var būt saistītas ar pārāk stingru kontroli, kas rada pārmērīgas izmaksas;
- iekšējo un ārējo revīziju rezultāti un no tām gūtās mācības. (Tomēr ir būtiski, lai nākotnē ieplānotā pārskatīšana netiktu izmantota kā iegants korektīvas rīcības atlikšanai);
- *HACCP* sistēmas veidojošo principu turpmākais derīgums. Vai izmaiņas noteikumos, nozarē un uzņēmuma piekoptajā praksē, aprīkojumā un personālsastāvā nosaka to, ka izmaiņas jāveic arī *HACCP* sistēmas līmenī? (Lai pārliecinātos par to, ka steidzamajā pārskatīšanā ir ņemtas vērā visas izmaiņas.)

Efektīvi funkcionējošā *HACCP* sistēmā, kas pilnīgi integrēta uzņēmumā, minētās jomas būtu jāpārskata regulāri un tās nevajadzētu atlikt līdz *HACCP* sistēmas ieplānotajai pārskatīšanai.

Riska vērtējums (kopīgais vērtējums pēc seku smaguma un iestāšanās iespējamības)

Riska novērtējums		Iespējamība (ja risks netiek kontrolēts)		
		Augsta (3)	Vidēja (2)	Zema (1)
Seku smaguma pakāpe	Augsta (3)	9	6	3
	Vidēja (2)	6	4	2
	Zema (1)	3	2	1

Šīs tabulas pamatā ir divi riskam raksturīgi pamata elementi – t. i., seku smagums un iestāšanās iespējamība. Attiecīgā gadījumā var iekļaut papildu parametrus, tādus kā apdraudējuma atklāšanas iespēju, vai papildu vērtēšanas kategoriju (piemēram, "ļoti augsta"), lai riska novērtēšanu īpaši pielāgotu katram konkrētajam gadījumam.

II PIELIKUMS. ĪPAŠAS PRASĪBAS ĀRSTNIECISKAJAI BARĪBAI

Preambula

Atbilstoši ES Komisijas pieprasījumam šis pielikums ir pievienots, lai palīdzētu tiem lopbarības aprītē iesaistītajiem tirgus dalībniekiem, kas ražo ārstniecisko barību, ievērot papildu prasības par drošumu, kuras noteiktas ES Direktīvā 90/167/EK par dzīvnieku ārstniecisko barību. Šīs papildu prasības ērtākai lasīšanai ir sagrupētas atbilstoši *EFMC* struktūrai. Tās Direktīvā 90/167/EEK noteiktās prasības, kas attiecas ne tikai uz ārstnieciskās barības ražošanu vien, ir tieši iekļautas *EFMC*. Jebkura prasība *EFMC* pamattekstā, kas attiecas uz ienākošo lopbarību, attiecināma arī uz ārstnieciskās barības premiksiem. Tāpat jebkuras prasības, kas attiecas uz gatavo lopbarību, attiecināmas arī uz ārstniecisko barību.

1.1. Piemērošanas joma

- Šis pielikums ir būtisks tiem uzņēmumiem, kas nodarbojas ar ārstnieciskās barības pārstrādi vai ražošanu tajā pašā ražotnē, kurā tiek pārstrādāti vai ražoti parastie lopbarības maisījumi.

1.2. Juridiski saistošās definīcijas

Dzīvnieku ārstnieciskajai barībai paredzēts premikss ir jebkuras veterinārās zāles, kas pagatavotas iepriekš, lai pēc tam izgatavotu dzīvnieku ārstniecisko barību (Direktīva 2001/82/EK).

Veterinārās zāles ir

- a) jebkura viela vai vielu savienojums, kam uzrādītas īpašības dzīvnieku slimību ārstēšanai vai profilaksei, vai
- b) jebkura viela vai vielu savienojums, ko var lietot vai ievadīt dzīvniekiem, lai atjaunotu, koriģētu vai pārveidotu to fizioloģiskās funkcijas, izraisot farmakoloģisku, imunoloģisku vai metabolisku iedarbību, vai lai noteiktu medicīnisku diagnozi (Direktīva 2001/82/EK, kas grozīta ar Direktīvu 2004/28/EK).

2.1.2. Uzņēmuma vadības pienākumi

- Uzņēmumā jāieceļ par ārstniecisko barību atbildīgais vadītājs ar attiecīgi pierādītu un atbilstošu kvalifikāciju.
- Par ārstniecisko barību atbildīgais vadītājs ir īpaši atbildīgs par ārstnieciskajai barībai paredzēto premiksu pasūtījumiem un ārstnieciskajā barībā atļauto premiksu (kas reģistrēti ES vai valstu līmenī) saraksta apstiprināšanu, kā arī par ārstnieciskās barības premiksu apstiprināto piegādātāju sarakstu. Viņš ir atbildīgs arī par grafiku, kas noteikts saskaņā ar 3. sadaļas 6.1. punktu, un reģistra (skatīt. 3. sadaļas 8. punktu) apstiprināšanu, un viņam jānodrošina, lai kontroles pasākumi darbotos tā, kā paredzēts.

2.1.4. Apmācība

- Apmācībā jāietver drošības pasākumi, kas jāievēro, rīkojoties ar veterinārajām zālēm un ārstnieciskajiem premiksiem atbilstoši to ražotāja norādījumiem.

2.2.4.2. Piegādātāju vērtēšana

- Jāizveido ārstnieciskās barības premiksu apstiprināto piegādātāju saraksts, un tam jāatrodas par ārstniecisko barību atbildīgā vadītāja uzraudzībā.
- Ienākošo ārstnieciskās barības premiksu piegādātājiem jābūt apstiprinātiem vai reģistrētiem saskaņā ar Kopienas kodeksu, kas attiecas uz veterinārajām zālēm.

2.2.6. Uzskaitē

- Reģistrā (skatīt 3. sadaļas 8. punktu) apkopotie ieraksti jāglabā vismaz trīs gadus pēc pēdējā ieraksta izdarīšanas, un tiem jebkurā laikā jābūt pieejamiem kompetentajām iestādēm, ja tiek veikta pārbaude.

2.2.7. Kontroles plāns

- Ārstnieciskajai barībai izstrādātajā kontroles plānā jāņem vērā ārstnieciskās barības premiksa veids, glabāšanas laiks un pievienojamais daudzums, kā arī attiecīgo veterināro zāļu viendabīgs sadalījums gatavajā lopbarībā. Īpaša uzmanība jāpievērš veterināro zāļu pārnesi turpmākajās lopbarības partijās.

- Lai noteiktu kontroles biežumu, tirgus dalībniekiem jāņem vērā šādi kritēriji:

- gadā saražotais ārstnieciskās barības daudzums;
- ražotās ārstnieciskās barības veids.

Jebkurā gadījumā viendabīguma, stabilitātes un pārneses noteikšanai vajadzīgie testi visbūtiskākajās procesa stadijās jāveic regulāri, ne retāk kā reizi trijos gados.

- Šo pārbažu rezultātus reģistrē un tajos norāda
  - produkta nosaukumu;
  - partijas numuru;
  - atsauci uz produkta specifikācijām un kontroles veidiem;
  - attiecīgos gadījumos – analītiskos rezultātus;
  - kontroles datumu;
  - par kontroli atbildīgo personu;
  - neatbilstības gadījumā veikto rīcību.

2.2.9. Prasībām neatbilstoša lopbarība un produkta atsaukšana

- Prasībām neatbilstoša gatavā ārstnieciskā barība, kas atsaukta no klientiem, jāiznīcina.
- Prasībām neatbilstoša lopbarība, kas tiek glabāta ražošanas uzņēmumā, jāiznīcina vai jāpārstrādā, un par to ir atbildīgs par ārstniecisko barību atbildīgais vadītājs.
- Ārstniecisko barību, ko klienti nosūtījuši atpakaļ, nedrīkst pieņemt otrreizējai izmantošanai.

2.3.1.2. Paraugu ņemšana

- Paraugus ņem no katras ārstnieciskās barības premiksa partijas un glabā laiku, kas atbilst lietošanas veidam, kuram lopbarība ir laista tirgū.

-
- Parauga marķējumā jānorāda šāda informācija:
    - dzīvnieku ārstnieciskajai barībai paredzētā premiksa nepatentētais nosaukums;
    - dzīvnieku ārstnieciskajai barībai paredzētā premiksa saņemšanas datums;
    - piegādātāja partijas numurs vai iekšējais partijas numurs, ja tas atšķiras no piegādātāja partijas numura;
    - daudzums.
  - Paraugus ņem no katras saražotās ārstnieciskās barības partijas un glabā laiku, kas atbilst lietošanas veidam, kuram lopbarība ir laista tirgū.
  - Parauga marķējumā jānorāda šāda informācija:
    - ārstnieciskās barības nosaukums;
    - ārstnieciskās barības partijas numurs;
    - ražošanas datums;
    - daudzums;
    - ārstnieciskajai barībai pievienotā premiksa partijas numurs un nosaukums;
    - aktīvās vielas saturs.
  - Izņēmuma kārtā marķējumā var norādīt tikai partijas numuru, ja visa pārējā informācija ir apvienota un pieejama (elektroniskā) datnē.

3.2.1. Pārnesē

- Katrs ārstnieciskais premikss jāuzskata par kritisku vielu saistībā ar pārneses kontroli.
- Ražošanas grafiks, kas noteikts 3. sadaļas 6.1. punktā, jāveido tā, lai zāļu izdalīšanās perioda lopbarība vai pastāvīgi ražojošu produktīvo dzīvnieku, tādu kā slaucamo govju vai dējējvistu, barība netiktu ražota pēc tam, kad ražota ārstnieciskā barība. Jābūt nodrošinātām tīrīšanas procedūrām, kuras veic pēc tam, kad pabeigta ārstnieciskās barības ražošana, un pirms tiek atsākta parasto lopbarības maisījumu ražošana, un instrukcijām, kas pieejamas darbiniekiem darba vietā.
- Lai vēl vairāk samazinātu pārneses risku, cita starpā jāapsver šādi pasākumi:
  - tāda sastāva premiksa izmantošana ārstnieciskajā barībā, kas samazina putekļu emisiju;
  - īpašas zonas un aprīkojums, kas paredzēts ārstnieciskās barības premiksu svēršanai;
  - tādu iekārtu izmantošana, kuras var pilnīgi iztukšot.

3.3. Veterinārās zāles

- Veterinārās zāles drīkst pievienot ārstnieciskajai barībai tikai tāda premiksa veidā, kuru atļauts izmantot ārstnieciskajai barībai saskaņā ar Kopienas kodeksu, kas attiecas uz veterinārajām zālēm. Ja attiecīgi noteikts valsts tiesību akts, veterinārās zāles var pievienot ārstnieciskajai barībai tādu starpproduktu veidā, kas pagatavoti no šāda ārstnieciskās barības premiksa un vienas vai vairākām citām lopbarības sastāvdaļām.
- Ārstnieciskajai barībai paredzētais premikss atbilstīgi ražotāja norādījumiem jā sajauc attiecīgā daudzumā, iegūstot viendabīgu un noturīgu maisījumu, lai nodrošinātu, ka ārstnieciskajā barībā esošais daudzums atbilst specifikācijām.

3.4.1. Glabāšanas un ražošanas telpas un ražošanas iekārtas

- Premiksam paredzētās dozēšanas, svēršanas un pārvadāšanas iekārtas jāpielāgo, lai tās atbilstu ārstnieciskajai barībai paredzēto svērto premiksu koncentrācijai.

3.4.1.4. Putekļu ierobežošana

- Īpaša uzmanība jāvelta tiem ārstnieciskās barības premiksiem, kas rada daudz putekļu. Attiecībā uz šādiem ārstnieciskās barības premiksiem jānosaka īpaši pasākumi, lai pēc iespējas samazinātu šo putekļu ietekmi uz pārnese līmeni. Tostarp jānosaka noteikumi par atbrīvošanos no putekļiem vai to pārstrādi.
- Ierīce, ar ko premikus pievieno ārstnieciskajai barībai, jābūt tādas konstrukcijas, kas samazina putekļu emisiju un atvieglo ierīces tīrīšanu un apkopi.
- Ar ārstnieciskās barības premiksiem saistīto putekļu ierobežošanas efektivitāte jāpārbauda ne retāk kā reizi gadā. Vajadzības gadījumā attiecīgi jāpielāgo putekļu ierobežošanas kritēriji.

3.5.2. Dzīvnieku ārstnieciskās barības premiksu specifikācijas

- Jāizveido ārstnieciskajā barībā atļauto premiksu saraksts, kas pietiekami bieži jāpārbauda. Sarakstā jāiekļauj ārstnieciskās barības premiksa apzīmējums un reģistrācijas numurs.

3.5.3. Ienākošās lopbarības piegāde, pieņemšana un glabāšana

- Ārstnieciskai barībai paredzēts premikss jāglabā piemērotās atsevišķās un droši noslēgtās telpās vai hermētiskās tvertnēs, kas īpaši paredzētas šādu produktu glabāšanai. Piekļūt ārstnieciskās barības premiksam drīkst tikai par ārstniecisko barību atbildīgais vadītājs vai darbinieki, kurus viņš īpaši pilnvarojis.
- Katrai ārstnieciskās barības premiksa partijai, kas piegādāta uzņēmumam, jābūt izsekojamai.
- Jābūt sistēmai, kas ļauj atvēlēt vietu drošai premiksa glabāšanai (kur premiksu var viegli identificēt, tas nesajaucas ar citu ārstnieciskās barības premiksu, var īstenot principu "pirmais iekšā - pirmais ārā", labi redzams pieņemšanā piešķirtais identifikators). Jānosaka procedūra, saskaņā ar kuru tad, ja glabāšanas laikā rodas šaubas par produkta identitāti (sabojāts iepakojums), vadītājs, kas ir atbildīgs par lopbarības drošumu, pieņem lēmumu par turpmāko rīcību ar produktu (atļaujas izsniegšanu lietošanai, iznīcināšanu utt.). Veiktā rīcība jādokumentē.
- Ārstnieciskās barības premiksi, kurus par lopbarības drošumu atbildīgais vadītājs ir noraidījis, jāapzīmē labi redzamā veidā un jānošķir no citām sastāvdaļām, lai tos nevarētu izmantot bez attiecīgas atļaujas. No tiem ārstnieciskās barības premiksiem, kas ir noraidīti, drīkst atbrīvoties tikai pēc apspriešanās ar ražotāju un/vai piegādātāju.

3.6.1.1. Vispārīgās prasības

- Jānosaka pielaides katra ārstnieciskā premiksa dozēšanā.
- Ārstniecisko barību drīkst ražot tikai apstiprināts ražotājs.

-
- Ārstnieciskā barība jāpiegādā vai nu tieši lauksaimniekiem, vai izplatītājiem, kas apstiprināti saskaņā ar valsts tiesību aktiem.
  - Ārstniecisko barību nedrīkst nogādāt gala klientam, pirms receptes oriģināls nav nosūtīts personai, kas ir atbildīga par ārstnieciskās barības piegādi (t. i., ražotājam vai apstiprinātam izplatītājam).
  - Ja valsts tiesību aktos nav noteikts citādi, ārstniecisko barību drīkst ražot, pirms izsniegta recepte.
  - Ja valsts tiesību aktos nav noteikts citādi, veterinārā recepte
    - jāveido pēc Direktīvas 90/167/EK pielikumā esošā parauga;
    - tā ir derīga ne ilgāk par 3 mēnešiem;
    - tā derīga tikai vienai ārstēšanai.
  - Ārstniecisko barību drīkst ražot tikai no tāda ārstnieciskās barības premiksa, kura lietošanai ir izsniegta valsts vai ES atļauja, vai no starpproduktiem, kas ražoti no šādu ārstnieciskās barības premiksu maisījumiem ar lopbarības sastāvdaļām. Ārstniecisku barību, kas ražota no ārstnieciska premiksa, kuru atļauts izmantot ražotājvalstī, var laist citas dalībvalsts tirgū, ja mērķa dalībvalstī aktīvo vielu ir atļauts izmantot kā ārstniecisku premiksu.
  - Izņēmuma kārtā, ja ārstnieciskā barība ir paredzēta nosūtīšanai uz citu ES dalībvalsti un galamērķa dalībvalstī attiecīgais ārstnieciskās barības premikss ir apstiprināts lietošanai, tad ārstniecisko barību var ražot arī no tāda ārstnieciskās barības premiksa, kuram ražošanas dalībvalstī nav piešķirta atļauja. Šādā gadījumā ārstnieciskās barības premikss un pati ārstnieciskā barība jāglabā atsevišķi un jābūt skaidrai norādei par to, ka produkts ir paredzēts nosūtīšanai uz citu dalībvalsti.
  - Ārstnieciskās barības ražošanā drīkst izmantot tikai vienu ārstniecisko premiksu. Izņēmuma kārtā tad, ja pret ārstējamo slimību vai saistībā ar konkrētās sugas vajadzībām nav pieejama ārstnieciska viela premiksa veidā vai arī ja tā nav pieejama laikā, kas nepieciešams, lai pēc iespējas samazinātu ietekmi uz dzīvnieku labturību, ārstnieciskās barības ražošanai var izmantot vairākus ārstnieciskās barības premiksus, ja ir attiecīga recepte un atbildību uzņemas veterinārārsts, kas to izsniedzis. Ārstnieciskajā barībā iekļauto premiksu skaits jādokumentē.
  - Ražotājam jānodrošina tas, lai ārstnieciskā barība lopbarības piedevas veidā nesaturētu to pašu koccidiostatu vai histomonostatu, kas ir ārstnieciskā premiksa aktīvā viela.
  - Ražotājam jānodrošina tas, lai veterināro zāļu dienas deva būtu iekļauta tādā lopbarības daudzumā, kas atbilst vismaz pusei no lopbarības dienas devas, kuru izbaro ārstētajiem dzīvniekiem, vai atgremotāju gadījumā – vismaz pusei no dienā vajadzīgās papildbarības bez minerālvielām.

3.6.1.3. Ārstnieciskās barības premiksu pievienošana lopbarībai

- Ja ārstnieciskās barības premiksu glabā tvertnēs ar dozatoriem, aprīkojumam ir vajadzīgas piemērotas dozēšanas un noslēgšanas sistēmas.
- Ik dienu jāveic uzskaitē par to, i) kādi lopbarības veidi ir ražoti (nosaukums) un ii) kādi ārstnieciskās barības premiksi šai lopbarībai ir pievienoti. Šī informācija hronoloģiskā kārtībā jāatzīmē reģistrā (skatīt 3. sadaļas 8. punktu).

-
- Tādas lopbarības partijā, kurai pievienots ārstnieciskās barības premikss, jāievēro ārstnieciskās barības premiksu tirdzniecības atļaujās noteiktās pastāvīgās pielaišanas.

3.6.1.3.1. Ārstnieciskās barības premiksu pievienošana lopbarības maisījumiem

- Ārstnieciskās barības premiksu var pievienot manuāli. Tomēr jābūt izstrādātai informācijas sistēmai, kuras mērķis ir nodrošināt to, ka ārstnieciskās barības premikss ir pareizi pievienots lopbarības maisījumam saskaņā ar ārstnieciskās barības premiksa tirdzniecības atļaujām.

3.6.1.6. Temperatūras un laika kontrole – granulēšana un dzesēšana

- Apstākļi, kuros veic granulēšanu, jāpielāgo, ņemot vērā pievienotā ārstnieciskā premiksa stabilitāti.
- No putekļu sijāšanas jāatsakās, lai nepieļautu to, ka ārstnieciskā barība varētu nonākt nākamajās lopbarības partijās.

3.6.1.8. Iekšējo ražošanā atkārtoti laižamo produktu pārvaldība

- Pārstrādājot jebkuru ražošanā atkārtoti laižamo produktu, jāievēro iepriekš noteikta procedūra un jāsaņem par ārstniecisko barību atbildīgā vadītāja apstiprinājums.

3.6.2.1. Glabāšana – vispārējās prasības

- Ražotājam jānodrošina piemērota un pietiekami liela glabāšanas vieta, kas projektēta tā, lai nepieļautu, ka produkts sajaucas ar citu gatavo lopbarību.
- Ārstnieciskā barība jāglabā piemērotās atsevišķās un droši noslēgtās telpās vai hermētiskās tvertnēs, kas īpaši paredzētas šādu produktu glabāšanai.

3.6.2.2. Gatavās lopbarības saiņošana

- Ārstniecisko barību var laist tirgū tikai iesaiņojumos vai tvertnēs (tostarp atsevišķos automobiļa kravas nodalījumos), kas aizplombētas tā, ka, iesaiņojumu atverot, plombas stiprinājuma vieta tiek sabojāta un to vairs nevar otrreiz lietot. Ja beramo kravu pārvadāšanai paredzēto transportlīdzekļu konstrukcijas dēļ plombēšanu nav iespējams veikt, jāievieš rakstiska procedūra, lai pasargātu katra ārstnieciskās barības iesaiņojuma veselumu.

3.6.2.3. Gatavās lopbarības marķēšana

- Ārstnieciskās barības marķējumā jābūt norādei "ārstnieciskā lopbarība".

3.7. Pārvadāšana un piegāde

- Ārstnieciskās barības pārvadāšanai izmantotie transportlīdzekļi, pirms tos izmanto ienākošās vai gatavās parastās lopbarības pārvadājumiem, jātīra, ievērojot Rokasgrāmatas prasības un ņemot vērā HACCP izpētes rezultātus.
- Ārstniecisko barību var piegādāt gala klientam tikai tad, ja tiek uzrādīta recepte. Ražotājam jāpārbauda, vai ārstnieciskā barība ir ražota saskaņā ar recepti.

-
- Ja ārstnieciskā barība tiek sūtīta uz citu dalībvalsti, vienmēr, kad to prasa galamērķa dalībvalsts, sūtījumam jāpievieno izcelsmes dalībvalstī izsniegts sertifikāts.

3.8. Produkta izsekojamības dokumentācija

- Ražotājam jānodrošina tas, lai visa informācija, kas saistīta ar ārstnieciskās barības iepirkšanu, ražošanu un piegādi, būtu viegli pieejama un to varētu salīdzināt izsekojamības nodrošināšanai. Jāapkopo un ik dienu reģistrā jāatzīmē šāda informācija:

- par ārstnieciskās barības premiksiem
  - o dzīvnieku ārstnieciskās barības premiksa un veterināro zāļu nepatentētais nosaukums;
  - o piegādātāja nosaukums un adrese;
  - o saņemšanas datums;
  - o attiecīgā gadījumā tirdzniecības atļaujas/produkta licences numura turētāja nosaukums;
  - o ražotāja partijas numurs vai numuri un tvertņu skaits katrā partijā;
  - o piegādātāja garantētie aktīvo vielu daudzumi;
  - o glabāšanas laiks;
  - o iekšējais partijas numurs, ja tas ir atšķirīgs no piegādātāja partijas numura;
  - o dzīvnieku ārstnieciskajai barībai paredzētā premiksa krājums;

- par ārstniecisko barību
  - o ārstnieciskās barības veids, daudzums un partijas numurs;
  - o izmantotā ārstnieciskā premiksa veids un daudzumi;
  - o aktīvo vielu teorētiski noteiktā koncentrācija;
  - o ražošanas datums/laiks;
  - o to klientu nosaukumi un adreses, kuriem attiecīgā ārstnieciskā barība piegādāta;
  - o attiecīgā gadījumā receptes numurs un veterinārārsta uzvārds un adrese;
  - o ārstnieciskās barības krājumi.

- Reģistrs var būt elektroniskas datnes veidā.

- Reģistru glabā vismaz trīs gadus.

- Receptes glabā vismaz trīs gadus.

III PIELIKUMS. NORĀDĪJUMI PAR KONKRĒTU *EFMC* SADAĻU ĪSTENOŠANU

A. NORĀDĪJUMI PAR TĪRĪŠANAS PROGRAMMAS IZSTRĀDĀŠANU

Tīrīšana jāveic, lai likvidētu atlieku produktus un netīrumus, kas var būt piesārņojuma avots. Attiecīgie tīrīšanas paņēmieni (piemēram, fiziskie paņēmieni, tādi kā tīrīšana ar putekļu sūcēju, vai ķīmiskās metodes) ir atkarīgi no uzņēmuma veida un var ietvert dezinfekciju/sanitāro apstrādi, bet tiem jābūt saderīgiem ar tiesību aktiem par lopbarības nekaitīgumu. Tīrīšanas dalībniekiem ir jānodrošina tas, lai visos ražošanas posmos un visās ienākošās lopbarības un gatavā produkta glabāšanas vai apstrādes stadijās tiktu ievēroti pietiekami augsti tīrības standarti, pēc iespējas samazinot kaitēkļu un patogēno organismu iedarbības iespējas.

Saskarē ar lopbarības sastāvdaļām drīkst nonākt tikai ar pārtiku saderīgi tīrīšanas un dezinfekcijas līdzekļi, un tie jālieto saskaņā ar ražotāja ieteikumiem un drošības datu lapu prasībām. Ja tīrīšanas un dezinfekcijas/sanitārās apstrādes līdzekļi nonāk saskarē ar lopbarības sastāvdaļām, tīrīšanas dalībniekam jāparūpējas par to, lai kontroles sistēmas vienmēr nodrošinātu pareizu un pietiekamu šķīduma koncentrāciju.

Ja procesā iesaistītos mehānismus, transportierus un glabāšanas traukus tīra ar mitrām tīrīšanas metodēm, tie pirms lietošanas jānožāvē.

Tīrīšanas dalībniekam jāievieš tīrīšanas programma. Viņš var šo pakalpojumu iegādāties no kompetentas organizācijas. Tīrīšanas programmā jānosaka

- atbildīgā persona/organizācija;
- tās produkta ražošanas un glabāšanas vietas, kā arī transportēšanas iekārtas un ražošanas aprīkojums, kura tīrība jānodrošina;
- tīrīšanas paņemiens (tostarp attiecīgos gadījumos jāapraksta izmantotais ķīmiskais līdzeklis);
- tīrīšanas biežums;
- pilnvarotā persona, kas veiks pārbaudes;
- attiecīgā gadījumā ķīmisko tīrīšanas līdzekļu glabāšanas vieta;
- veikto tīrīšanas darbību un pārbaužu uzskaitē.

B. NORĀDĪJUMI PAR KAITĒKĻU APKAROŠANAS PLĀNA IZSTRĀDI

Jāizstrādā kaitēkļu apkarošanas plāns, lai kontrolētu un ierobežotu kaitēkļu iedarbību. Attiecīgajiem kontroles pasākumiem jāaptver visas dzīvnieku grupas (piemēram, putni, insekti un zīdītāji) un jāattiecas gan uz savvaļas, gan klaiņojošiem dzīvniekiem, gan mājdzīvniekiem.

Izstrādājot kaitēkļu apkarošanas programmu, tirgus dalībnieks var vai nu izmantot kompetentas kaitēkļu apkarošanas organizācijas pakalpojumus, vai arī norīkot apmācītus darbiniekus regulārai telpu un teritorijas pārbaudei un apstrādei, lai apturētu kaitēkļu invāziju un tos izskaustu. Ja kaitēkļu apkarošanai izmanto ārpalpojumus, skaidri jānosaka pasūtītais pakalpojums un ražošanas vietā veicamās darbības.

Pēc iespējas jānovērš dzīvnieku iekļūšana rūpnīcās un teritorijā, kas atrodas ap noliktavām un pārstrādes uzņēmumiem. Ja no savvaļas putniem un citiem kaitēkļiem nevar izvairīties, jāievieš procedūras ienākošās lopbarības un gatavo produktu aizsardzībai pret potenciālo piesārņojumu. Kad vien rodas ievērojams kaitēkļu risks, piekļuves vietas jānodrošina pret kaitēkļu iekļūvi teritorijā. Durvis pēc iespējas jātur ciet, un tām jāveras cieši un aizvērtā veidā jāpasargā pret kaitēkļu iekļūvi.

Ēkām jābūt labā darba kārtībā un tādā stāvoklī, kas kaitēkļiem neļauj piekļūt un novērš potenciālu vairošanās vietu rašanos. Atverēm, drenāžas atverēm un citām vietām, pa kurām var iekļūt kaitēkļi, pēc iespējas jābūt slēgtām. Ja šīs vietas nevar noslēgt, tad jāveic pasākumi, piemēram, atveres jānosedz ar metāla stieple pinumu, lai samazinātu kaitēkļu piekļuves iespēju.

Kaitēkļu invāzijas gadījumā jārīkojas bez kavēšanās un veiktajiem pasākumiem jābūt saderīgiem ar lopbarības produkciju.

Kaitēkļu apkarošanas plānā jānorāda

- kaitēkļu apkarošanas darbībās iesaistītā personāla/organizācijas kvalifikācija;
- apkarojamo kaitēkļu (grauzēji, putni, insekti utt.) saraksts;
- tās produkta ražošanas un glabāšanas vietas, kā arī transportēšanas iekārtas, kas jāpārbauda;
- pārbaužu biežums;
- paņēmiens, ko izmanto kaitēkļu piekļuves novēršanai (slazdi utt.);
- paņēmiens, ko izmanto kaitēkļu izskaušanai (slazdi, pesticīdi);
- pesticīdu veids (kopā ar drošības datu lapām) un to glabāšanas vieta;
- karte vai kartes, kurās norādīti ēsmu izvietošanas punkti un izmantotās ēsmas;
- attiecīgā gadījumā ķīmisko tīrīšanas līdzekļu glabāšanas vieta;
- pieraksti par atklātajiem kaitēkļiem;

-
- veikto korektīvo pasākumu apraksts.

C. NORĀDĪJUMI PAR VIENDABĪGUMA TESTIEM

Viendabīguma testu nolūks ir pārbaudīt lopbarības piedevu un veterināro zāļu sadalījumu attiecīga lieluma partijās, kas ļauj novērtēt maisītāja darbības efektivitāti.

Jānosaka viendabīguma testu veikšanas biežums. Tomēr, ja atkārtoti vērojamas novirzes, tad testi jāveic biežāk.

Mērīšanas metode. Tiek ražota lopbarības partija ar konkrētu mērķa parametru, kas parasti ir kāds mikroelements vai minerālviela. Pēc iespējas tuvu maisītāja izejai un iepriekš noteiktos attālumos, aptverot visu partiju, ņem vismaz kā 8 paraugus, kurus ievieto pēc kārtas numurētos traukos. Šo paraugu komplektu nosūta [uz laboratoriju], kur katru paraugu atsevišķi analizē. Testam izvēlas maksimālo partijas lielumu.

Interpretējot datus, novērtē atšķirības starp paraugiem un arī vidējo atgūto vielas daudzums.

Rezultātu interpretācija. Ņemot vērā nosakāmo komponenti, koncentrāciju un vispārējos lielumus, noskaidro maksimālo procentos izteikto variāciju koeficientu (VK) un vidējo procentos izteikto atgūto vielas daudzumu. Parasti variāciju koeficientam jābūt zemākam par 10 %.

Ja VK ir lielāks par plānoto, jāveic korektīva rīcība, piemēram, jāpagarina maisītāja darbības laiks.

VK izsaka kā standarta novirzes (SN) attiecību pret vidējo vērtību un izsaka procentos.

D. NORĀDĪJUMI PAR KALIBRĒŠANAS PROCEDŪRĀM

Kalibrēšanas procedūrā iekļaujami šādi elementi:

- par mērinstrumentiem atbildīgā persona;
- katra mērinstrumenta unikālais identifikators;
- katra mērinstrumenta kalibrēšanas precizitāte;
- kalibrēšanas protokols, ko var izsekot līdz starptautiskajiem vai valsts mērīšanas standartiem. Ja standartu nav, jādokumentē kalibrēšanas vai verificēšanas pamats;
- kalibrēšanas biežums (jāpielāgo atkarībā no iepriekš veikto kalibrēšanas testu rezultātiem);
- pieraksti par kalibrēšanas rezultātiem un to validāciju;
- korektīvā rīcība (korekcija, iepriekšējo mērījumu rezultātu pareizības verifikācija).

E. NORĀDĪJUMI PAR PĀRNESES VĒRTĒŠANU UN KONTROLI

Pārneses līmeni lopbarības uzņēmumā var ietekmēt vairāki faktori: ražotne (ražotnes aprīkojums), vielas veids (atkarībā no salipšanas stiprības, elektrostatiskajām īpašībām un daļiņu lieluma un blīvuma) un pasākumi, kas veikti, lai pārnesi kontrolētu.

Ražošanas objekta teritorijas robežās notikušās pārneses mērīšana

Pārnesi ražošanas objekta teritorijas robežās var mērīt ar vairākām metodēm. Izmantojot šīs metodes, jāievēro šādi vispārīgie principi:

- marķieri (krāsainas "dzelzs skaidas", kuras var pievienot lopbarībai un pēc tam atrast ar magnēta palīdzību), pārnesto komponenti un paraugu ņemšanas stadiju izvēlas atbilstīgi riska novērtējumam, pēc iespējas lielāku uzmanību pievēršot ražošanas līnijas beigu posmam;
- ražo vienu vai vairākas lopbarības partijas, kurās ir marķieris;
- mērījumu veic vismaz vienā lopbarības partijā, kas ražota pēc partijas, kurā ir marķieris;
- ja vienā un tajā pašā partijā ietilpst vairākas sērijas, ņem paraugus, kas ir reprezentatīvi attiecībā uz partiju. Paraugu skaitu nosaka tā, lai pēc iespējas samazinātu kļūdas risku vērtēšanā;
- kad tiek analizēts marķieris, paraugus var apkopot;
- rezultātu interpretācija – pārnesi aprēķina dalot marķiera koncentrāciju pirmajā sērijā, kas ražota bez marķiera pievienošanas, ar marķiera koncentrāciju pēdējā sērijā, kas ražota, pievienojot marķieri, un rezultātu izsakot procentos.

Ja pārnese ir lielāka par pieļaujamo daudzumu, tad jāveic korektīva rīcība.

Ražošanas secība

Noteiktas secības (grafika) ievērošana ražošanā neļauj samazināt pārnesi, bet ļauj to pārvaldīt, lai novērstu negatīvu ietekmi uz dzīvnieku vai sabiedrības veselību.

- Katrā ražotnē jāizveido savi noteikumi par to, kā, pamatojoties uz *HACCP* izpēti, sastādīt ražošanas grafikus, lai ņemtu vērā pārnesi ražošanas objekta teritorijas robežās, vielu īpašības (salipšanas stiprību, elektrostatiskās īpašības un daļiņu lielumu un blīvumu) un sugu, kuras vajadzībām uzņēmumam ir atļauts ražot lopbarību. Turklāt jāpievērš uzmanība riskam dzīvnieku un sabiedrības veselībai, vajadzības gadījumā grafikā paredzot attiecīgus aizliegumus (piemēram, aizliegumu ražot zirgiem paredzētu lopbarību pēc tam, kad ražota lopbarības partija, kurā ir jonofori).
- Lai šo grafiku izveidotu, uzņēmumam katrai vielai, kas saskaņā ar *HACCP* izpēti rada risku, jānosaka vajadzīgais partiju skaits starp partiju, kurā ir konkrēta aktīvā viela (piedevas ar kokcidiostatiem un histomonostatiem vai veterinārajām zālēm), un partiju sugai, kurai šī aktīvā viela nav paredzēta, vai zāļu izdalīšanās perioda lopbarības partiju, vai tādas lopbarības partiju, kas paredzēta pastāvīgi ražojošiem produktīvajiem dzīvniekiem (slaucamām govīm, dējējvistām). Šo partiju skaitu nosaka katrai dzīvnieku sugai, ņemot vērā ražotnei raksturīgo pārnesi, vielas fiziskās īpašības un risku dzīvnieku un sabiedrības veselībai.

Attīrīšana

Vajadzības gadījumā iekārtas jāattīra, lai izvairītos no pārneses starp partijām. Attīrīšana jāveic, izmantojot iepriekš noteiktu no kviešiem ražotu lopbarību vai citu piemērotu sastāvdaļu, kas saskaņā ar iepriekš gūtiem pierādījumiem spēj pienācīgi attīrīt sistēmu.

F. NORĀDĪJUMI PAR PARAUGU ŅEMŠANU

Kontroles plānā jānosaka paraugu ņemšanas procedūras – kur ņemami paraugi, to daudzums un paraugu ņemšanas biežums.

Izstrādājot paraugu ņemšanas protokolu, uzmanība papildus jāvelta šādiem aspektiem:

- paraugi jāņem no visām ienākošajām lopbarības sastāvdaļām un gatavajiem produktiem;
- paraugu lielumam jābūt pietiekamam vajadzīgo analīžu veikšanai; daļa parauga jāpatur atsaucei. Tipisks parauga lielums ir 400 grammi;
- lopbarības sastāvdaļas atsauces paraugam jābūt vairāku dažādās piegādes vietās ņemtu paraugu apvienojumam;
- kā gatavās lopbarības atsauces paraugu drīkst izmantot vienu paraugu, kas ņemts iekraušanas vietā;
- paraugu ņemšanas aprīkojumam jābūt piemērotam reprezentatīva parauga drošai paņemšanai. Jāpievērš uzmanība higiēnai;
- paraugiem jābūt iesaiņotiem tā, lai tie būtu pilnībā izsekojami;
- paraugi jāglabā noteiktu laiku. Lopbarības sastāvdaļu un gatavās produkcijas paraugi jāglabā laiku, kas atbilst gatavās lopbarības glabāšanas laikam, un tiem jābūt pieejamiem valsts iestādēm;
- paraugi jāglabā apstākļos, kas pēc iespējas samazina to bojāšanos (vēsā un sausā vietā, kur nav kaitēkļu un insektu);
- no paraugiem jāatbrīvojas tā, lai netiktu apdraudēta drošība.

IV PIELIKUMS. VALSTU IZSTRĀDĀTĀS LABAS PRAKSES ROKASGRĀMATAS, KURU PAMATS IR *EFMC*

ES dalībvalstis

- **Portugāle (*IACA*)** – Guia de Boas Práticas para os Industriais de Pré-Misturas e de alimentos compostos para animais destinados à produção de géneros alimentícios
- **Nīderlande (*Productschap Diervoeder*)** – GMP+-certificatie schema diervoedersector 2006 - Productie & bewerking diervoeders voor landbouwhuisdieren - GMP+ standaard B1 (EN)
- **Beļģija (*OVOCOM*)** – Code GMP général pour le secteur de l'alimentation animale (NL)
- **Luksemburga (*OVOCOM*)** – Code GMP général pour le secteur de l'alimentation animale
- **Itālija (*ASSALZOO*)** – Codex-ASSALZOO di buone pratiche per la produzione e la commercializzazione di alimenti composti per animali da reddito
- **Francija (*SNIA/Coop de France Nutrition Animale*)** – Guide de Bonnes Pratiques de la Fabrication des Aliments Composés pour Animaux
- **Vācija (*QS*)** – QS Leitfaden für die Futtermittelwirtschaft
- **Apvienotā Karaliste (*AIC*)** – Universal Feed Assurance Scheme (UFAS) - Code of Practice for the Manufacture of Safe Compound Animal Feedingstuffs
- **Spānija (*CESFAC*)** – Alimentacion Animal Certificada
- **Čehijas Republika (*CMSO ZZN*)** – Pravidla správné výrobní hygienické praxe pro výrobce premixů a krmiv s použitím premixůnebodoplnkových krmiv určených k výživě hospodářských zvířat (EN)
- **Dānija (*DAKOFO*)** – *EFMC* ir tulkota valsts valodā, un organizācijas dalībnieki to izmantos atsaucēm (plašāka informācija *DAKOFO*)
- **Īrija** – Irish Feed Assurance Scheme - Code of Practice for the Manufacture of Safe Compound Animal Feedingstuffs
- **Austrija (*VFÖ*)** – Austrijas lopbarības ražotāju kodekss.
- **Slovēnija (*GZS*)** – Slovēnijas lopbarības ražotāju kodekss (plašāka informācija *GZS*)
- **Polija (*IZBA Gospodarcza*)** – *EFMC* ir tulkota valsts valodā, un organizācijas dalībnieki to izmantos atsaucēm (plašāka informācija *IZBA*)
- **Slovākija (*AFPWTC*)** – Slovākijas lopbarības ražotāju kodekss (plašāka informācija *AFPWTC*)
- **Somija (*FFDIF*)** – Somijas lopbarības ražotāju kodekss (plašāka informācija *FFDIF*)

Trešās valstis

- **Šveice (VSF)** – SFPS Schweizerischer Futtermittel Produktionsstandard (Leitlinien für eine gute Verfahrenspraxis für die Herstellung von Futtermitteln (FR))
- **Horvātija (CFIA)** – *EFMC* horvātu valodas versija (plašāka informācija CFIA)

V PIELIKUMS. EIROPAS LOPBARĪBAS NOZARES PĀRSTĀVJI, KAS TIKA IESAISTĪTI APSPIEŠANAS PROCESĀ SAISTĪBĀ AR ŠĪS ROKASGRĀMATAS IZSTRĀDI

- *AAF* – Association des Amidonniers et Féculiers
- *AVEC* – Mājputnu gaļas pārstrādes un tirdzniecības asociācija ES valstīs
- *BEUC* – Eiropas Patērētāju organizācija
- *CEFS* – Comité Européen des Fabricants de Sucre
- *CIAA* – ES Pārtikas un dzērienu nozares konfederācija
- *CIDE* – Eiropas Sausās lopbarības ražotāju asociācija
- *COCERAL* – Comité du Commerce des Céréales, Aliments du Bétail, Oléagineux, Huile d'Olive, Huiles et Graisses et Agrofournitures
- *COPA-COGECA* – Eiropas lauksaimnieki – Eiropas lauksaimnieku kooperatīvi
- *EDA* – Eiropas Piensaimnieku asociācija
- *EEPA* – Eiropas Olu pārstrādātāju asociācija
- *EFPPA* – Eiropas Taukvielu pārstrādātāju asociācija
- *EMFEMA* – Eiropas Barības makroelementu, mikroelementu un specifisko minerālmateriālu ražotāju starptautiskā asociācija
- *EMRA* – Eiropas Mūsdienīgo restorānu asociācija
- *EUROCOMMERCE* – Mazumtirgotāju, vairumtirgotāju un starptautiskās tirdzniecības pārstāvniecība Eiropas Savienībā
- *EUROMALT* – ES Iesala nozares komiteja
- *FEDIOL* – ES Eļļas augu audzētāju un pārstrādātāju federācija
- *FEFANA* – ES Lopbarības piedevu un premiksu ražotāju asociācija
- **Eiropas Miltu malēju asociācija**
- *IFAH-Europe* – Dzīvnieku veselības starptautiskā federācija – Eiropas nodaļa
- *IFFO* – Starptautiskā Zivju miltu un zivju eļļas organizācija
- *UECBV* – Eiropas Mājlopu un gaļas tirdzniecības savienība